Áliysher Nawayı

Gāzzeller

Киига должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
выдан _____

ÁLIYSHER NAWAYÍ

ǴÁZZELLER

NÓKIS
«QARAQALPAQSTAN»
2020

UDK: 821.512.133-1(081)
BBK: 5 Qar
N 45

Áliysher Nawayı.
Ǵázzeller. [Tekst] — Nókis: «Qaraqalpaqstan» baspası, 2020-jıl, 80 bet.

Qolıńızdaǵı kitapqa ataqlı ózbek klassik shayırı Áliysher Nawayınıń názik lirikalıq ǵázzelleri, tereń mazmunlı aforizimleri, rubayıları engizilgen. Awdarmashılar Saǵınbay Ibragimov hám Dáwlen Aytmuratov tárepinen sheberlik penen awdarılǵan lirikalıq shıǵarmaları kitap qumarlarǵa usınılıp, oqıǵan júreklerdi tolqıtıp, kewil tórinen orın aladı dep oylaymız.

İSBN 978-9943-6767-6-3

© «Qaraqalpaqstan» baspası, 2020.
© Áliysher Nawayı, 2020.

ÁLIYSHER NAWAYÍNÍŃ ÓMIRI HÁM DÓRETIWSHILIGI

(1441–1501)

Nizamaddin Áliysher 1441-jıldıń 9-fevral kúni Herat qalasında tuwıldı.

Áliysherdi tórt jasında mektepke beredi. Ákesi Ǵiyasaddin kishkene Temuriyler sarayınıń abıraylı ámirleriniń biri edi. Sonlıqtan, Áliysher Temuriyler shańaraqlarınıń balaları menen birge tárbiyalandı.

Áliysher mektepte oqıp júrgeninde qolına ullı parsı shayırı Farididdin Áttardıń (XII ásirdiń ekinshi yarımı – XIII ásir basında jasaǵan) «Mantiqut-tayr» («Qus tili») degen kitabı túsip qaladı. Bul dástannıń oǵan qattı tásir etkenligi sonday, usı shıǵarmanıń tásirinde ol adamlardan qashatuǵın, jalǵızlıqtı súyetuǵın bolıp qaladı. Balasınıń hawayı bolıp ketiwinen qorıqqan ákesi onıń qolınan kitaptı alıp qoyadı, biraq bul paydasız edi. Sebebi, Áliysher dástandı qashshan yadlap alǵan edi. Sonday-aq, Muslihiddin Saadiydiń (1184–1292) «Gúlistan» hám «Bostan» kitapları onıń balalıǵında oqıǵan hám túsingen shıǵarmaları boldı.

Áliysher bes jasında oqıp hám jazıp bilgen. Jeti-segiz jaslarında ol shaǵatay hám parsı tillerindegi báytlerdi yadtan oqıp, adamlardı hayran qaldırǵan. Shayır óziniń neshe jasınan baslap qosıq jaza baslaǵanı tuwralı maǵlıwmat qaldırmaǵan. Biraq, izertlewshiler onı jeti-segiz jaslarınan baslap ayırım báyler qosıqlar jaza baslaǵan bolıwı múmkin, — dep shama qıladı. On bes jaslarına

MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI NUKUS FILIALI
KUTUBXONA
(Axborot-resurs markazi)
№ 12798

kelip Áliysher túrkiy hám parsı tillerindegi ǵázzelleri menen ádebiyat ıqlasbentleri arasında keń tanıldı. Túrkiy tildegi shıǵarmaların Navoiy (sazlı, namalı), al parsı tilindegi shıǵarmaların Fanıy (ótkinshi) degen táxallusler menen jazdı.

Áliysher Herat, Meshhed hám Samarqand medreselerinde tálim aladı. 1466–1469-jılları Samarqand medresesinde keleshektegi Xorasan húkimdarı sultan Húseyin Bayqara (1438–1506) menen birge oqıdı hám doslastı.

Áliysher shama menen 18–19 jaslarında Heratta ullı parsı shayırı hám ulaması Ábdirahman Jámiy (1414–1592) menen tanıstı hám onı ózine ustaz tutındı.

1469-jılǵı Temuriyler mámleketi húkimdarı Ábiw Seyidtiń óliminen soń baslanǵan Temuriyler dinastiyası aǵzaları arasındaǵı taxt ushın gúres aqıbetinde mámleket ekige bólinip ketti. 1469-jıldıń 24-martında sultan Húseyin Herattı iyeledi. Ábiw Seyidtiń ulları Máwerawnnahrǵa ketip, bul jerde hákimiyattı óz qollarına aldı.

Endi Xorasan mámleketiniń húkimdarı bolǵan sultan Húseyin ózine Bayqara atın aldı. Onıń mámleketi Temuriylerdiń Xorasandaǵı (házirgi Awǵanstannıń arqa-batıs hám Irannıń arqa-shıǵıs rayonları) iyeliklerinen ibarat boldı.

Usı jıldıń aprel ayında Áliysher de Samarqandtan Heratqa keldi.

Áliysher Húseyin Bayqaranıń dáwirinde 1369-jıldan baslap sarayda móhirdar lawazımın iyeledi. Al, 1472-jılı ámir dárejesin aldı (onıń Mir Áliysher dep atalıwı usı tiykarda) hám 1472–1487-jıllar aralıǵında mámlekettiń húkimet basshıǵı – bas wáziri lawazımın iyelep turdı.

1487-jılı saraydaǵı hámeldarlar arasındaǵı ala awızlıqlardıń nátiyjesinde Áliysher Nawayı menen Húseyin Bayqaranıń arası buzıldı hám patsha onı Kaspiy

teńizi boyındaǵı Astrabad qalasına hákim etip jiberdi. Bul keshe mámleketti basqarıp turǵan ullı wázirdi súrginge aydaw edi.

Áliysher Nawayı Astrabadta bir jılǵa jaqın waqıt hákimlik lawazımın atqarıp, Heratqa qaytıp keledi hám ómiriniń aqırına shekem saray islerine aralaspay, tınısh ómir súrip, dóretiwshilik jumısları menen shuǵıllanadı.

Áliysher Nawayı mámleketlik xızmette bolǵan hám bunnan sońǵı óz halına ómir súrgen dáwirinde Herat qalasın abadanlastırıw, onı Islam Shıǵısında úlken ádebiyat, ilim-mágriypet oshağına aylandırıw jolında kóp xızmetler etti.

Ábdirahman Jámiy hám Áliysher Nawayınıń átirapında Heratta zıyalılar dógeregi qáliplesti hám Áliysher óz shıǵarmaların usı bilimdanlardıń sın kóriginen ótkerer edi.

Babur hám Xandemirdiń tastıyıqlawı boyınsha, Áliysher Nawayı óz dáwiriniń eń dáwletli adamlarınıń biri boldı. Xorasan mámleketiniń barlıq wálayatlarında – Heratta, Sebzewarda, Astrabadta hám basqa da jerlerde oǵan tiyisli jer hám kóshpes múlkleri, dán mardanları hám qoy súriwleri boldı. Ádette, patshalar óz ámirlerine qaznadan sıy-sawǵa beretuǵın bolsa, Áliysher Nawayı Húseyin Bayqara hám onıń shańarağı aǵzalarına iri pul qarjıların sawǵa etip turǵan.

Áliysher Nawayınıń baslaması hám ayırım waqıtları óz qárejetleri esabınan Heratta bir qatar iri qurılıslar ámelge asırılǵan. Herattıń ortasınan ağıp ótetuǵın Injil arnasınıń boyında jámiyetlik ilimiy-aǵartıwshılıq kompleksi qurılǵan – onıń quramında kitapxana, medrese, hanaqa (dárwishler jataqxanası) hám shıpaxana bolǵan. Nawayınıń qazdırǵan jigirmaǵa jaqın hawızları pútkil Herattı suw menen támiyinlep turǵan. Sháhárdegi bas wázir qurdırǵan toǵız monsha sháhárlilerdiń sociallıq

múnásibetler orayları bolǵan. On beslegen kópirler, jol boylarındaǵı rabatlar (qonaq úyler) Herat turǵınlarınıń hám kelip-ketiwshilerdiń paydasına xızmet etken.

Nawayı hanaqalarda hám meshitlerde sol aymaqtıń ash-jalańashlarına awqat tartıp, kiyim-kenshek úlestirip turǵan.

Ómiriniń aqırında Nawayı Heratta óz qárejetleri esabınan jámáá meshitin saldırdı.

Áliysher Nawayı ózi júdá kemtar ómir keshirgen. Úylenbegen hám kánizekleri de bolmaǵan. Ol ózi jolın tutqan naǵıshbándiylik tariyqatınıń talaplarına muwapıq dárwishsıpat adam bolıp jasaǵan.

Áliysher Nawayı enciklopediyalıq bilimlerge iye adam edi. Islam dúnyasınıń hár qıylı táreplerine barǵan sawdagerler hám sayaxatshılar oǵan siyrek ushırasatuǵın qımbat bahalı kitaplardı alıp keletuǵın bolǵan. Ol óziniń usı bay kitapxanasın jámiyetlik paydalanıwǵa berip qoyǵan.

Shayır 1465–1466-jıldan baslap óz shıǵarmaların toplap, olardı diywan (toplam) halında kóshirte baslaydı. Bul diywanları «Badoyiul-bidoya» («Kórkemliktiń baslaması», 1470–76) hám «Navodirun-nihoya» («Sheksiz estelikler», 1476–83) dep ataladı.

Áliysher Nawayı 1483–1485-jıllar aralıǵında, eki jıldan aslamıraq waqıt ishinde, ataqlı «Xamsa» epopeyasın jazıp pitkeredi. Xamsa – arab tilinde beslik degendi ańlatıp, bes dástannan turatuǵın epopeyanıń ataması. Bunday xamsalar jazıw parsı ádebiyatında úlken dástúr bolǵan. Nawayı óz xamsasın ullı parsı shayırı Nizamiy Gánjáwiydiń (1141–1209) «Xamsa»sına juwap (náziyra) sıpatında dóretken.

Nawayınıń «Xamsa»sı «Hayratul-abror» («Jaqsı adamlardıń hayranlıqqa túsiwi»), «Farhad hám Shiyrin», «Láyli hám Májnún», «Sabuai sayer» («Jeti sayaxatshı»),

«Saddi Iskandariy» («Iskender diywalı») dástanlarınan turadı.

Ómiriniń sońǵı dáwirinde – 1488–1501-jıllar aralıǵında Nawayı qaǵazdan bas almay jazıw menen mashǵul boldı.

1488-jılı «Tarixi muluki Ajam» («Ájam shahları tariyxı»), 1491-jılı «Majolisun-nafois» tázkiresin (antologiya) dúzdi hám soǵınan onı tolıqtırıp, redaktorladı. 1492–94-jılları ustazı hám dostı ullı parsı shayırı hám oyshılı Ábdirahman Jámiy tuwralı «Xamsatul mutahayyirun» («Bes hayranlıq») atlı miynetin jazdı. 1492-jıldan soń arab hám parsı tilleri poetikasınıń ózegi bolǵan aruz ólshemi tuwralı «Mezonul-avzon» («Wáznler ólshemi») atlı miynetin jarattı. 1496-jılı XV ásirdiń ullı ulaması hám shayırı Pahlawan Mahmudtıń ómirine arnalǵan «Holoti Pahlavan Mahmud» ómirbayanlıq-kórkem shıǵarmasın dóretti. 1496-jılı suwfılar tuwralı «Nasoyimul-muhabbat» («Muhabbat samalı») atlı miynetin jarattı.

Nawayı 1491–1498-jıllar aralıǵında óziniń túrkiy hám parsıy lirikalıq shıǵarmaların jıynap, úlken tórt diywan dúzdi.

Shayır bul tórt diywannıń hárbirine insan ómiriniń máwsimlerine muwapıqlastırıp at berdi. Ol 7–8 jaslardan 20 jaslarǵa shekemgi dáwirdi insan ómiriniń báhári dep qaradı hám balalıǵında jazǵan shıǵarmalarınıń jıynaǵın «Ǵaroyibus-siǵar» («Balalıqtıń ájayıpları») dep atadı. 20 jastan 35 jasqa shekemgi dáwirdi insan ómiriniń jazı esaplap, bul dáwirge tiyisli diywanına «Navodirush-shabob» («Jigitlik estelikleri») dep at berdi. Insan ómiriniń gúzi sıpatında kórgen 35–45 jasları aralıǵında jazǵan shıǵarmaların «Badoyiul-vasat» («Orta jas gózzallıqları») dep atadı. 45 jastan 60 jasqa shekemgi dáwirdi ómir qısı sanap, bul dáwir shıǵarmaların «Favoyidul-kibar» («Ǵarrılıqtıń paydaları») dep atadı. Hárbir diywanǵa

650 den ǵázzel hám basqa janrlardaǵı qosıqlar kirgizildi. Ulıwma bul diywanlarda shayırdıń 2600 den aslam ǵázzelleri hám basqa formalardaǵı poetikalıq shıǵarmaları jámlengen.

Bul jıynaqqa «Xazoyinul-maoniy» («Mániler ǵáziynesi») degen at berildi. Sonday-aq, jıynaq tórt diywandı óz ishine alǵanlıǵı ushın «Shar diywan» («Tórt diywan») atı menen de belgili.

Shayır óziniń parsı tilinde jazǵan shıǵarmaların «Devoni Foniy» («Fanıy diywanı») degen at penen topladı.

Ulıwma alǵanda Áliysher Nawayınıń shayırlıq miyrası 45 mıń qatar shamasındaǵı túrkiy hám 12 mıń qatar shamasındaǵı parsıy poetikalıq shıǵarmalarınan ibarat.

Áliysher Nawayı júdá ónimli islegen qálemkesh edi. Óziniń gúwalıq beriwinshe, onıń geyde bir-eki, geyde úsh-tórt ǵázzel jazǵan kúnleri bolǵan.

Shayır 1498–1499-jıllarda «Lisonut-tayr» atlı filosofiyalıq dástanın jazdı. Usı shıǵarması menen bir waqıtta «Muhokamatul-luǵatayn» («Eki til talqısı») shıǵarmasın jarattı.

1500-jılı Nawayı sońǵı shıǵarması – «Mahbulul-qulub» («Kewillerdiń súygeni») shıǵarmasın jazdı.

Nawayınıń bul atalǵanlardan basqa da bir qatar diniy-morallıq, tariyxıy-biografiyalıq shıǵarmaları bar.

Ámir hám shayır Nizamaddin Mir Áliysher Nawayı 1501-jılı 3-yanvar kúni Herat qalasında qaytıs boldı.

Áliysher Nawayı shıǵarmalarınıń barlıǵı derlik biziń dáwirimizge qoljazbalarda jetip keldi.

Áliysher Nawayınıń dóretiwshiligi mońǵollar jawgershiliginen sońǵı dáwirdegi barlıq túrkiy tilles ádebiyatlarǵa úlken tásir jasaǵan ullı mádeniy baylıq bolıp tabıladı.

ǴÁZZELLER

* * *

(Ne navo soz aylagay bulbul gulistondin judo)

Nege sayrasın búlbil, bolsa gúlistannan juda,
Totı da ses shıǵarmas – bolsa shiyrin lábińnen juda.

Quyashtan jasırınsań – qorqaman álem órtener,
Hár ushqın bolar bul otlı pıǵannan juda.

Deme, meni joytıp kóp nala shekpey atırsań,
Tán qalay jılasın, bolsa nápes jannan juda.

Ayralıq ólimnen jaman, pálek, jarılqasań meni –
Áylegil jannan juda, áyleme janannan juda.

Bolsa júz janım, al áy hijran, lekin áyleme,
Yardı mennen juda yaki meni onnan juda.

Visalǵa jetken gúbelek órtendi – bul máhálde
Tań onı áyledi tún boyı jańǵan shamnan juda.

Bir iyesiz iyt bolıp edi Nawayı yarsız,
Bolmasın, ya Rábbim, hárgiz bende sultannan juda.

* * *

(Ey nasimi subh, ahvolim diloromimǵa ayt)

Áy tań samalı, halımdı dilaramıma ayt,
Zulpı súmbil, júzi gúl, sárwi gúlandamıma ayt.

Sebep lalı hásiretinen qan jutarman dembe-dem,
Áysh-bázimde áline gúlgin sharap tutqanıma ayt.

Sharabım talq boldı, kózjasım záhár boldı –
Bunı barıp lábi shiyrin, lábizi zaqqımıma ayt.

Hijran túni kúndizińdi nege túnek qıldı, dep,
Sorama bul sózdi mennen, ol tańı joq túnime ayt.

Ol páriydiń jolında men ar-uyattan qol juwdım,
Kóńil ulısında endi ol atı jamanıma ayt.

Áy kóziashıq, qozǵalańdur meniń qılǵan islerim –
Rábbim meni keshirer me, sen usınıń anıǵın ayt.

Nawayı ǵam ishinde shıqpas qurdımda, áy dos,
Zinhar, onıń halın, kórseń, dilaramıma ayt.

* * *

(Boǵ mendek sarǵayib, bulbul meningdek bo'ldi lol)

Baǵ mendey sarǵayıp, búlbil de mendey boldı lal,
Usınday bolar eken gúlden ayrılǵandaǵı hal.

Shaqadan túsken japıraq ǵárip jerdiń ústinde –
Sarǵayıp ketken júzi jáne qızıl jolaqları bar.

Kórgenler suwǵa túsken qırmızı japıraqlardı –
Kóz jasıma shomılǵan bawırım dep áyler qıyal.

Shaqası – Májnún bolar, jılaydı jalańash túsip,
Japıraǵı – Láyli bolar, kók iyne menen qoydı qal.

Yar ketti tıńlamay ahımdı, lekin shúkirim bar –
Xazan túskende ol sárwige zıyan bermes samal.

Ashshı kózjaslarım juwdı bul sarǵayǵan júzimdi –
Bul gúzdegi baǵ ishinde saqlar meni taza hawa.

Maǵan wisal wáde eter ıshqı baǵınıń báhári,
Tilegimdi bermese yar – ómirim xazan mısalı bolar.

Ne payda baǵ ishre gúller pardoz bergeninen ózine –
Gúzdiń qáhárinen aman qalmas birde-bir nál.

Áy Nawayı, báhár bolar biyráhim gúzdiń ornına –
Kelse ol ulıstı uyqısız qoyǵan shahzada sáhibjamal.

* * *

(Qoshi esunmi deyin, ko'zi qarosinmi deyin)

Qasıń – káman, kóziń – qara ekenin aytıw kerek pe,
Hárbiriniń kóńlime bále ekenin aytıw kerek pe?

Kóziń qáhárin aytsam, kirpigiń záhárin aytsam,
Sen basqan topıraq aman ekenin aytıw kerek pe?

Íshqıń dártin aytsam, hijranıń jábirin aytsam,
Bul dártke tek visalıń dawa ekenin aytıw kerek pe?

Zulpıń dálilin aytsam, lábiń kálamın aytsam,
Biri shınjırlap, biri bosatarın aytıw kerek pe?

Júzińde qalıńdı aytsam, boyıń sárwi ekenin aytsam,
Kók kóylek ústinen kiygen gúlráń shapandı aytıw kerek pe?

Dúnya – biyráhim desem, dáwir – miyrimsiz desem,
Janıma hárbiriniń jábriw-japasın aytıw kerek pe?

Áy Nawayı, zalımnıń kózi-qasınıń táriyipin tuwar,
Ol yardıń qası káman, kózi qara ekenin aytıw kerek pe?

* * *

(O'tga solg'il sarvni, ul qaddi mavzun bo'lmasa)

Otqa salǵıl sárwini, qáddi ráwan bolmasa,
Samalǵa ushır gúldi, qızıl ráńli bolmasa.

Ǵam túni ahım samalı eser hijran tawına,
Qáne, edi taw ornında tańda sahra bolmasa.

Delbelikten, wah, hár dem dártim eselener, eger
Ol páriy ıshqında hár dem dártim ese bolmasa.

Kóńlim qolında ólmek ister, sen tań atsın dediń,
Usı dem óltir – bul ıǵbalǵa ol qayıl bolmasa.

Butxanada hirqamdı girewge almaydı, áy shayx,
Máy uzatpas, eger ózimdi girewge qoymasam.

Qoy bul dúnyanıń islerin, visal ister bolsań,
Bunsha dúnya matası bahası tómen bolmasa!

Áy Nawayı, jaltarma ol páriy Májnún dese seni,
Kim páriyge ashıq bolar, eger Májnún bolmasa?!

* * *

(Meni men istagan o'z suhbatiga arzumand etmas)

Meniń qálegen adamım meni sáwbetine keltirmes,
Meni qálegenniń sáwbetine bul kewlim ray bermes.

Ne báhár tabarman onnan, ol mennen báhár istese,
Onnan alǵan báhárim meni báhrámánd etpes.

Barsam ol peri bázmine – óltirer ya tiri qoyar,
Sırtlay ǵázep etse, máyli, pinhan tábássúm etpes.

Ay menen kúnnen ne qayır – jat húsnler bálesinen
Ishi-tısımdı mıń pársheje jáne bólek-bólek etpes.

Májnúndey eserlenip kelse tez ol jan alǵıshım –
Qapa kóńlimnen tısqarıda sámen shabısın kórsetpes.

Kóńil úz dúnya oynınan – jeńe almaysań onı,
Ájel sırtpaǵınan basqa tal moynıńa qurıq túspes.

Ol ay otlı júzin ashsa, Nawayı kóz tiymesin, dep,
Muhabbat gúlinen basqa ol otta giya tútetpes.

* * *

(Gul sochar el boǵ aro, sarvi ravonim keldimu?)

Gúl iyisi baǵ ishinde, ol sáhibjamalım keldi me?
Iyisi gúlden zıyat málhamı janım keldi me?

Biyhush edim, usı sózdi aytıwǵa esimdi jıydım,
Aytıń, meni áwere-sarsań qılǵan janan keldi me?

Ol qáste qalıp edi, men máyxanaǵa ketkende,
Ańlamappan, tósekten turıp ol biyhalım keldi me?

Demeńler, jálladlar keldi seni óltirgeli,
Ózim qálep jan berer ol jálladım keldi me?

Ayralıqtan óldi demeń – basıma keldi Másih,
Aytıń, ol ruwxımnıń ábi-zámzamı keldi me?

Xabar berdiń kósheme ashıqlar kelgeninen,
Aytpadıń – dápterinen atımdı óshirgen keldi me?

Men xilwette jatır edim – kelerinen gúder úzip,
Áy Nawayı, kóp márte kelemen degenim keldi me?

* * *

(Bog'din keldi nasimu gul isini kelturmadi)

Baǵ ishinen keldi samal – gúl iyisin ákelmedi,
Ǵamlı kóńlim tikenlerin ol suwırıp bermedi.

Lábi lalına umtılıp dembe-dem juttım hásiret,
Alla-Alla, ne qanlardı maǵan bul ǵam ishirmedi.

Hijran túni kózli etti, kúndiz bolǵanda aspanǵa,
Neshshaqlım telmirsem de – quyash kózge kórinbedi.

Ayralıǵı dártinen ájelge ayttım arzımdı,
Miyirmanlıq kórsetip, ol diydarǵa jetkermedi.

Visalına zar bolıp shırladı bul ǵárip janım,
Hijran jandı bul tánnen almadı ya emlemedi.

Gúldiń zarı kókke suwırdı bir búlbildiń párlerin,
Pálek zulımı japıraqların onıń kókke suwırmadı.

Áy Nawayı, biywapa bolıp shıqtı seniń jaqsı degeniń –
Ózgege kewil berdi, saǵan kóz qıyıǵın salmadı.

* * *

(Gar alamimǵa chora yo'q, bo'lmasa bo'lmasin, netay!)

Qayǵımnıń sharası joq – bolmasa bolmasın, máyli!
Ǵamımnıń esabı joq – bolmasa bolmasın, máyli!

Renjime usınday bolsa sanı, istegi sol bolsa nettim,
Dártime shegara joq – bolmasa bolmasın, máyli.

Esimdi jıynay almadım, esimdi jıynawǵa, áy záhid,
Pal ashıw zárúrligi joq – bolmasa bolmasın, máyli.

Yar ózgeniń maqsuwdın berer, biraqtaǵı men tárepke,
Kóz ushınan názer salmas – salmasa salmasın, máyli.

Visalı shamı menen ulıs túni minawwar, meniń
Baxtıma bir ushqın hám joq – bolmasa bolmasın, máyli.

Táǵdirdiń jazǵanına kóndim, buldur pálektiń qálewi,
Halımdı ashıq aytıp bolmas – bolmasa bolmasın, máyli.

Dedim: Nawayı óz dártine shara tappadı. Dedi:
Men bergen dártke shara joq – bolmasa bolmasın, máyli.

* * *

(Muztarib ko'nglum aro ul yuz xayoli aylanur)

Muńǵa tolı kóńlimde ol yardıń arzıwı jasar,
Misli aydın ústinde quyash shuǵlası oynar.

Gá júzi jilwa áyler, jilwagerdur zulpı hám –
Mehir kórsetse álem saya kibi shayqalar.

Íshqı órtedi ulıstı – sen de kúymey qalmassań,
Toǵayǵa ushqın tússe – órtener barlıq shóp-sharlar.

Ishimdi otqa aldırıp, qáddim jayday iyerseń,
Bilgenim – ol shoq sánem sháwgen oynawǵa atlanar.

Onıń shoqlıǵın biledi bul eldiń jaqsıları –
Álemdi órtew babında ushqın jasınǵa aylanar.

Jamalıń súwretinen basqa jaqqa awmas kóńlim,
Qus ózin shıraqqa urdı – qanatları kúyer-qalar.

Saqıy, máy ber bunday ǵam túni hijran dağınan,
Bir qolaysız tús kórip bul qáste jan qıynalar.

Kim janın áylep pidá bul dúnyada dos tapsa,
Ańlaǵıl, áy dos, ne jamanlıq bolsa sol dostan bolar.

Baxıtlı sol, kimniń bası astında jatsa yar qolı,
Nawayı paqırǵa óz qolı túnlerde dastıq bolar.

* * *

(Mehr ko'p ko'rguzdim, ammo mehribone topmadim)

Kóplerge miyirman boldım – maǵan miyirman tappadım,
Kóplerge jan pidá qıldım, meni súygen jan tappadım.

Ǵam toldı bul kóńlime – men ǵamxorımdı kórmedim,
Ayralıqta qáste boldım – jubatar jan tappadım.

Íshqı dep boldım ishqıstalıq oǵına nıshana,
Bul qası kámanda tuwrılıqtan nıshan tappadım.

Kóńlim ishre ǵumsha – sadaq oǵı, gúl – tiken,
Dúnya bağı ishinde bunday gúlistan tappadım.

Húsn múlki ishinde sendey zalım shah kórmedim,
Íshqı jolında ózimdey biyshara tappadım.

Kóp oqıdım Wamıq, Farhad, Májnún qıssasın,
Óz halımnan ájayıbıraq dástan tappadım.

Dúrlerdi názik mánili bul ǵárip kóńlimdegi,
Jolına shashıwǵa diydi názik sáwer yar tappadım.

Ol amanlıq ishinde bolsın, áy Nawayı, máyli men,
Íshqı dúnyası ara bul janǵa ǵamnan amanlıq tappadım.

* * *

(Ming o'tum bor, aylay olmasmen ayon mingdin birin)

Mıń otım bar, áyley almaspan ayan mıńnan birin,
Dúnya órtener elge etsem dásturxan mıńnan birin.

Jismimde mıń jara kórseń hesh táájiplenbe,
Ishtegi jaralardıń kórsettim mıńnan birin.

Bul ayralıq kóńlimdi júz mıń párshe ettiler,
Tabalmaspan izlesem men olardıń mıńnan birin.

Hijran otı bir emes mıń márte órtedi meni –
Álem órtenedi qılsam bayan mıńnan birin.

Men súygen janlarıma mıń márte wapalı boldım,
Biraq tappadım ózime solardıń mıńnan birin.

Áy Nawayı, pálekke biri ne, mıńı ne – órtenbe,
Qaytarma bul kelgen bálelerdiń mıńnan birin.

* * *

(Íshqing o'tiǵa quruq jismim o'tun)

Íshqıń otına qurǵaq jismim otın,
Kewil juldız oǵan, ahım – tútin.

MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI NUKUS FILIALI
KUTUBXONA
(Axborot-resurs markazi)
№ 12798

Tıyıq penen jardı ma kóksińdi, demeń,
Soń eter tıyıq penen ózi onı pútin.

Kúndizim tún boldı zulpıńnan,
Hár talı ómirime túyin ústine túyin.

Kózime kórinse, depseń, alarman janın,
Hijranıń óltirse kerek onnan burın.

Qalay sánem meni erteń kóredi,
Sağınıshı kerek óltirse búgin.

Saqıy, súzbege sen bergen máydi,
Qalmaptı hirqamnıń jeri pútin.

Oynap óltirdi Nawayını, kóriń,
Shını ne eken bul bolsa oyını.

* * *

(Nesha ko'yidin chiqarğa yo'l sari boqib turay)

Shığar bolsa kóshesinen – men jolına tigildim,
Hámme aldında úmbe-dúm – men alıstan telmirdim.

Ol shoq sánem júz jilwa áylese hár tárepke,
Men ah shegip bul basıma hár dem báleler keltirdim.

Yar at shawıp ótken joldıń shańın el kózine súrtti –
Men uzaqta turıp basıma maytopıraqtı septim.

Onıń júzi jarığınan eldiń túni jaqtı boldı –
Jan qusın men ol otqa túsken gúbelek ettim.

Bázimlerde kim kóringen boldı onıń hámdamı,
Men hijran kúlbesinde qan jutıp, ahlar shektim.

Visalı máyi umıttırsa kerek hijran azabın –
Ózimdi ólmesten burın máyxanağa jetkereyin.

Áy Nawayı, lábi máyin tapsırsa ol shoq máypurısh,
Lalınıń máyin tatıp, esesine jan bereyin.

* * *

(Kechdi umrum naqdi g'aflat birla nodonlig'da hayf)

Keshti ómir ğáplet ishre nadanlıqta, wah,
Qalğanı sarp boldı pushaymanlıqta, wah!

Hawayı háweslerden tıyıp bilmedim ózimdi,
Waqtım ketti qurı súwretti álpeshlewge, wah.

Taat-ibadatta ótkermegim kerek ómirimdi,
Men shawqım-súrenge sarp etip jiberdim, wah.

Áy musılmanlar, bilińler, boldı ómirim hasılı
Kápir nápsim pitnesinen namusılmanlıqta, wah.

Wahımnan payda joq, endi ókingen menen qol tartıp,
Desem búgin awhalıma bunsha hayranlıqta, wah.

Pákize jasaw kerek edi pushayman bolmaw ushın,
Payda bolmas qáte ushın pushaymanlıqtan, wah.

Hár ne aytqan sózlerim shındur desem – yalğan eken,
Shın sózimdi aytaman: ómir ótti yalğanlıqta, wah.

Gádanıń tágdiri abzal sultanlıqtan aqır esapta,
Gáda kesher waqtımdı sultanlıqta ótkergenim, wah.

Áy Nawayı, xabarlı bol xalıqtan, meniń bolsa
Keshti ómirim ǵáplet penen nadanlıqta, wah!

* * *

(Ko'rgali husningni zoru mubtalo bo'ldum sanga)

Kórgeli húsnińdi, zarıw-múptala boldım saǵan,
Ne báleli kún edi – qaydan jaqın boldım saǵan.

Qansha qarar etsem de úzbege kóńildi sennen –
Átteń-ay, kún-kúnnen beter múptala boldım saǵan.

Kózime shóp salma desem – kózimshe ózgege kettiń,
Al, sen pidá bol dediń – men pidá boldım saǵan.

Qay periniń zulımınan delbe bolǵanda ne –
Áy periyzat, jismi-janım tayar qıldım saǵan.

Áy kóńil, tuwrı joldıń azabında quwırılma,
Júz bále keler bolsa – men hám bir bále boldım saǵan.

Quda maǵan bergen bolsa Xızır qudıǵı suwın,
Saqıy, men onı tógip, qarıydar boldım saǵan.

Ashıqlıq – hásiret eken pitpes ómiriń boyıńa,
Nawayıday esigińde matawsız qul boldım saǵan.

QÍTALAR

Hadal kásip tutsań – álem úyinde
Tapqan-tutqanıńnıń bereketi bar.
Birew maǵan nan beredi degenler –
Táńirine ási bolǵan nadanlar.

Máni bilgen adamlardıń ishinde,
Altın hám gúmisim joq dep arlanba –
Gádalıq artıqdur danıshpanlarǵa,
Biymáni súwrettiń shahı bolǵannan.

Áydarha patshadur dúnya malına –
qáhár etip awzınan ot shashadı.
Maba bilseń áydarhanıń xızmetin –
Onıń záhárin de jutıp jasadıń.

Sır saqla, birewge aytılǵan sırıń –
Endi hesh waq ol qupıya bolmaydı.
Áshkara sır – sırtqa shıǵarǵan demiń,
Ol nápesti qaytıp jutıp bolmaydı.

Ǵıybatı sırtıńnan bolǵan doslardan,
Aldıńnan oq atqan biytanıs artıq.
Eki júzli satqın biradarlardan,
Basıńdı alaman degen jaw artıq.

Dúnya islerinen xabar bereyin,
Úsh adamnan úsh jaman is kóriner:
Patshanıń ǵázebi, bayda – baqıllıq,
Kitap ashqanlardıń pulǵa háwesi.

Patsha ádil bolsa – eli ústinde,
Túnleri kúndizdey jaqtı boladı.
Patsha zalım bolsa – tún zúlmetinde,
Kúndizleri qara duman boladı.

RUBAYÍLAR

Kóz benen qasıń kórkem, qabaǵıń kórkem,
Júz benen sóziń kórkem, dodaǵıń kórkem,
Iyegiń-meńiń kórkem, buǵaǵıń kórkem,
Ayta bersem bastan-ayaǵıń kórkem.

Jannan kóp súyermen, áziz ómirim,
Biyhesap súyermen, áziz ómirim,
Neshik ulıǵ bolsa insannıń mehri –
Onnan kóp súyermen, áziz ómirim.

Ǵárip shadlı bolmas ǵayrı ellerde –
Jat el óz elińdey mehir bermeydi.
Qoysań qızıl gúldi altın qápeste –
Búlbilge tikendey lázzet bermeydi.

Bir gúldiń dártinde ahıw-zar edim,
Átiri kóńlimdi bezer dep edim,
Shaqasınan quzǵın ushqanın kórip,
Endi onı iyiskewge ar ettim.

Kóńlime júz mánet jetkerdi hijran,
Janıma dárt oǵın qadadı hijran,
Jandırdı jismimdi pániy otına,
Kúydi – kúlin kókke suwırdı hijran.

Dúnyada joq jáne bir biyshara mendey,
Bunshelli óz halına sergizdan mendey,
Ǵam ishre úyi bolǵan wayran mendey,
Mal-múlkinen ayrılǵan gáda mendey.

Záhid, saǵan húr kerek, maǵan janan kerek,
Jánnet saǵan bolsın, maǵan máyxana kerek,
Máyxana ishinde saqıy hám gúze kerek,
Neshe gúze bolsa da barlıǵı tolı kerek.

Hásád tolı aqıl-oyı jáhildiń,
Óz kózinde nurdı kem kórse elden,

Endi bul kózlerdi almastırıwǵa –
Kózin oyar óziniń de, eldiń de.

Másjidke jol alsam júzegóylerdey,
Ya máyxanaǵa ketsem rindler menen –
Maqsuwdım tabılsa jaqsı, al tabılmasa –
Qay jaqlarǵa basımdı alıp ketermen?!

Ayralıq sáhári ǵamǵa shattı meni,
Hijran kúni basıma júz bále saldı meniń,
Ǵam túni ólim halına jetkerdi meni,
Tań atqansha uyqısızlıq óltirdi meni.

Muńlı basıma dastanǵan tastı ne deyin?
Tas ústinde ǵárip basımdı ne deyin?
Hásiret otında kózde jasımdı ne deyin?
Ólgennen múshkil ómirimdi ne deyin?

Dúnya nápsi – barlıq qurdımnan qurdım,
Baxıt – bul báleden qutılǵan kúniń,
Suwsızǵa bir jutım suw artıq jannan,
Nákasqa bir teńge ústin bárinen.

El kimnen júz bursa – el jamanı bil,
Qara jollardıń da qara jolı bil,
Pıǵılı buzıq bil ulıs ishinde,
Álem eli jamanınıń jamanı bil.

Úsh peyil adamnıń jolın bekleydi,
Boy berseń – asıńa qattıń záhárdi,
Baqıllıq hám nápsi – bular ekewi,
Menmenlik boladı bunıń úshligi.

Kóńlińdi taza tut pás qılıqlardan,
Minezińdi sındır Quda jolında,
Kim peyli pes bolsa – ózine dushpan,
Ulıs júz buradı bunday adamnan.

Kimdi sınar bolsań – sózine máni ber,
Isi-háreketi jónine máni ber,
Keshe ol ne qıldı, kimge ne dedi –
Búgin hám sol qılıq-qılwasın eter.

Jaqsılar sáwbetinde sen de bol jaqsı,
Saǵan jaqsılarǵa sen de bol jaqsı,
Shiyrin sóziń menen jawlap al eldi,
Kim pákize bolsa – sol elge jaqsı.

Kimniń atı shıqsa jumsaq sózinen –
Dushpanı dos bolıp janına keler,
Qattı sóz batadı eldiń kóńline,
Jıllı sózge qurban bolar kóńiller.

Bilmedim, jamanın hijran azabı,
Shúkirlik qılmadım visal shaǵları,
Bilgenimde ayralıq ne ekenin –
Olla, jazdırmas-em etegin yardıń.

Dedim: iyegiń-buǵaǵıńnan súyeyin,
Kózińdi, qasıńdı, qabaǵıńdı súyeyin,
Gúl júzińdi iyiskep, dodaǵıńnan súyeyin –
«Yaq, yaq, bolmaydı!» – deseń, ayaǵıńdı súyeyin.

TUYÍQLAR

Pálek maǵan hijran qanjarın tarttı bul tún,
Qoymadı bir zárre bawırımdı pútin,

Tún qamap kelip bizdi biyhal áyledi,
Ne báleli tún boldı, ya Ráb, bul tún.

Áy nigar, kózlerińdey kóz qáne?
Hijranıńda jılawdan aqtı kózdiń qanı.
Telmiriwden jolıńa, áy bawırı tas,
Intizarıńda aǵıptı kóz, qáne?

Esittim, burımlarıń sanı júzden ótipti,
Neshe tún hám kún kórsem, ol shamadan ótipti,
Eger reyimiń kelse júz jas kórgenge –
Meniń jasım eki júzden ótipti.

AFORIZMLER

Kóp sóylegen – kóp jeńiledi,
Kóp jegen – kóp jıǵıladı.

Saqawatsız adam – jamǵırsız báhár.

Keńpeyillik hám kishipeyillik –
insannıń ata-anası,
wapalılıq hám uyatlılıq –
ulı-qızı.

Til buzılsa el buzıladı.

Jalǵan nadannıń qolındaǵı qılıshı.

Kewil ǵáziynesiniń qulpı – til,
tildiń gilti – sóz.

Shın sóz húrmetlenedi, jaqsı sóz qısqa keledi.

Sabır etseń – kóp isler óz sheshimin tabadı,
sabırsızlıq etseń – ayaǵıń tayadı,
ayaǵı tayǵan – jıǵıladı.

Awzına kelgendi aytıw – nadanlıqtıń belgisi,
aldına kelgendi jew – haywanlıqtıń belgisi.

Gáwhar balshıqqa túskeni menen bahası túspeydi.

Er adamnıń jarasıǵı – tereń aqılı menen durıs isler

Márt – jırtıq tonda da márt,
sulıw – jamawlı shapanda da sulıw.

Nadanlar barlıq millette de nadan.

Jaqsılıq qolınnan kelmese – jamanlıq ta qılma.

Bilmegenin sorap úyrengen – alım,
arlanıp soramaǵan – ózine zalım.

Adam az-azdan úyrenip dana bolar,
tamshı tamshıǵa qosılıp dárya bolar.

Ottıń isi – quwırıw, jeldiń isi – suwırıw.

Aytılar sózdi ayt, aytılmas sózdi tilińe baspa.

Awdarǵan: Saǵınbay Ibragim

* * *

Náyleyin, gúl-gúl jańǵan qız júzinde qaldı kórdim,
Rawshan turqlı dilbar meniń janımdı aldı. Kórdim.

Men netermen! Kózlerimnen marjan qılıp jas tamızdım.
Yarda ayanısh oyattım. Yar rehim saldı. Kórdim.

Ol gózzaldıń hár qıymılı, háreketi janım alar,
Waaah, janımdı janıqtırıp ájep qozǵaldı. Kórdim.

Bas urdım yar ayaǵına. Sawlatdúr gózzallıq úlken!
Sol úllı sawlattan janıp rúsh-quwat aldı. Kórdim.

Artıq ómir haqqında qıyal súriw biykar eken,
Ne ashıqlar ayaǵınan bir sum ájel shaldı. Kórdim.

Nawayı sazende boldı bası aylańǵan más ushın,
Sazende, shert sazıńdı, sonday ıǵbaldı kórdim.

* * *

Arzıwlım meni tár etti, barlıǵı árman, neterseń,
Janım ushın mende tán qazıwlı zindan, neterseń.

Ǵam shegermen ayra túsip júzi qallı nigarımnan!
Qáne, kórinse sol nigar qus kibi qońǵan, neterseń!

Maǵan kóktegi juldızım kúlimledi «bahtıń bar» dep,
Biraq, kúlki usap tur kúlkige jalǵan, neterseń!

Kórdiń be, Aqıl-parasat, Sen oyıshıqqa megzesseń,
Qárejet tabıw ushın islengen qoldan, neterseń!

Quwanıshsız ómirim óter. Bir kúnime bir kún uqsa
Wájsizlikten basqa nárse kútilmes onnan, neterseń!

Shadban biraq usıgan-aq. Kámbagalda jetpey me so
Mezgilinde bos qaldırmay tamaq ber berman, neterse

Biygam ómir, súyiwshilik, maqset tagı basqa ne ba
Bir ayawsız kúsh astında barlıgı wayran, neterseń!

Biyopanı dozaq kúter, opalını mańgi uyqı,
Tágdir bárin aydap óter hár túrli joldan, neterseń!

Ayralıqta ólip ketiw awır aqıbet, Nawayı,
Bilgil «mańgi ómir bar» dew mázi gáp ol hám neterse

* * *

Kúttim gózzaldı, gam shektim, qaygırmaqtıń qájeti n
Ayralıqtıń tóseginde qáste jattım. Qájeti ne!

Jaqtı berer juldızımdı sagınıshtıń túneginde,
Kórmey ábden óz dártimdi qalıńlattım. Qájeti ne?

Qanam wayran: quwatım hám oyga algan maqsetim yo
Meni qapa etti tágdir qorlap qattı. Qájeti ne?!

Geyde ıgbal qayta kúldi hám jubatqan boldı meni,
Tún qoynı hám ushrasıwlar sonday tatlı. Qájeti ne?

Bir suwıq qol kókirektegi adamshılıq qásiyetimniń
Gúlin julıp alıp ketti. Basqa zattıń qájeti ne?!

Zań iyesi, sezim seniń qararıńa jaygaspaydı.
Ogan tásil salıp aytqan jalgan gáptiń hájeti ne?!

Tágdirde jazılgandı ońlaw múmkin emes bolsa,
«Men mınanı dúzeymen» dep talpınbaqtıń qájeti ne?!

Ey Nawayı, arzıwlıńdı kórmek saǵan nesip bolmas,
Sen de bir soqırsań endi, shámshıraqtıń qájeti ne?

* * *

Ózin ses teńizine arnaǵan edi Hafız,
Shayırlıqtan alǵa adam salmaǵan edi Hafız.

Dúnyanı ol sóz benen titirendire alǵan edi,
Qúdiretli júrekli janıqqan jan edi Hafız.

Alla berip Qurandı iyelegen adam edi,
Ol bilmegen sóz joq edi. Er júrek, dana edi Hafız.

Qosıqları óltirer ya jan berer adamzatqa,
Xalıq ruwxın kóterip shaǵlaǵan edi Hafız.

Onıń qaytadan tirilip gúńireniwi ushın jáne,
Men ornına óler edim. Bir keń jáhán edi Hafız.

Sózlerinde házireti Dawıt penen únleslik bar,
Sonday ólmes dańqqa iye ullı adam edi Hafız.

Qúdiretli Hafız sestiniń, máyli, qulı bol, Nawayı,
Xalıq ushın qul bolıwdan bas tartpaǵan edi Hafız.

* * *

On segiz mıń qıyal qızdıń basında házir,
Óytkeni, ol on segiz jasında házir.

Sárwi boylı gózzal ózin uzaq aldırmas,
Sonsha qıyal bolsa eger basında házir.

On segiz miń jilwa menen alar janıńdı,
Dilbar sóyler: – Tuwrı ájel qasıńda házir.

Gózzallıgın bolmas onıń xatqa sıygızıp,
Qúdiretli xosh qılıqlı nazında házir.

Ol biraq miyrimsiz ábden. Neterseń eger sen ushı
Ishte bawır ornına tastı jasırsa házir.

Nawayı, onsha kóp sóylep, qız «Áy» dep ketip qalmas
Shappastan burın qoy sózdi isiń nasırǵa házir.

* * *

Júziń ot – janımdı óter. – Bendeniń ne sharası ba
Nurlı názeriń ájep, ushınǵa megzes, shashırar.

Seniń gózzallıgıńsız kún keshiriw maǵan qıyın,
Men Láylisiz Májnunmen, kókiregíniń nalası bar.

Gúl ústinde móldiregen tańgı shıqtıń tamshısınday,
Kózlerińde taza, muńlı ótinishtiń kóz jası bar.

Men hátteki shámshırağım – kózim bar dep
quwanbayman
Sebebi seni kórsetti – ah shegiwge qatnası bar.

Janım súytip qarar tapsın. Egleniwdiń qájeti joq,
Meniń janım sonshelli qarar tabıwǵa asıǵar.

Zamana sum, Nawayı. Sen isine aralasıp,
Nárse bereket tappaysań, aqırı shaması bar.

* * *

Ayralıqtan aq shegip, qıynalǵan bar ma men kibi?!
Yardıń qolı menen shiye baylanǵan bar ma men kibi?!

Janımdı qaltırattı jasın názerli dilbar,
Meni qara shash órtedi. Jańgan bar ma men kibi?!

Bunshelli nashar tuqımı turaqsız bolǵan emes,
Sonsha sadıq hám sabırı urlanǵan bar ma men kibi?!

«Jolımda ólseń ústińnen at ırǵıtıp ótemen» dep,
Aytpa gózzal. Kórdińler me qorlanǵan bar ma men kibi?!

Sen qızıl gúlseń názik, sulıwlıqtıń sultanısań,
Men búlbilmen shırlaǵan. Dártli jan bar ma men kibi?!

Seniń ayawsızlıgıńdı saǵan aytıwǵa qorqaman,
Dúnyada óz erkinen ayırılǵan bar ma men kibi?!

Ushırasıw joq, úmitti úzdim dilbardan. Ǵam shektim.
Móhmin hám sabırlı bende, sen inan, bar ma men
kibi?!

Bárine qayıl bolıwǵa sen giriptarsań, Nawayı,
Tágdirine sonshelli boysınǵan bar ma men kibi?

* * *

Shayıq minberge kórinip, júzegóylıq eter endi,
Aqmaqlardı azǵırǵan shaytannan beter endi.

Adamlar shınlıqtı tanıp, oyanar bolsa aqıl,
Qaytadan uyqılatıwǵa shayıq terbeter endi.

Kisi aldaw, ótirik sóz binber ústinde bári,
Sandıraqlap. Sandıraqtı xalıq: «Pay hasıl sóz!» dep endi.

Jurtshılıq aqmaq shayıqtı aqıllı dep túsinedi,
Aqıl yoq onda, biraq ta isti sol isler endi.

Minberdi qurtıw kerek, oǵan ot beriw kerek:
Olar xalıqtıń qanına qalıp júr, jeter endi.

Nawayı, qashıp qutıl. Ázázúller sonday buzıq,
Bolmasa olar seni de pataslap keter endi.

* * *

Kel ráwshanım, qabartpa, kewlim wayran sensiz,
Shad etpeydi heshqanday toy-mereke, bayram sensiz.

Ómiriniń aqıraında jol júriwge dimarı joq,
Men hám bir sayılman endi ekki qolın jayǵan sensiz.

Seniń menen ishilmegen araq-sharap más etpeydi,
Bil, nigarım, maǵan joldas máńgilikke ǵam sensiz.

Meni tek saǵan ashıqlıq, ıqtıqatım biyhuwsh eter,
Arzıwlım, lázzet dárisin taba alarman qaydan sensiz?

Xalıqta jaqsı nárse: gúl hám búlbildi ardaqlap,
Yosh kelip sóz aytalmayman, aqılım hayran sensiz.

Nawayı joytıp turıptı aqıl juwırtıw uqıbın,
Men sensiz push dánemen. Biykar shırlayman sensiz.

* * *

Qushaǵıń gúl-gúl dónip, áy nigar, kóz otın alar,
Onda shahlardıń sıylıǵı, saqıylıqqa megzeslik bar.

Sen jatırsań tań aldında lázzet aralas kerilip,
Al men bolsam otırman, tún boyı uyqıdan biyzar.

Jandı bólisip aldı ayralıq dárti hám ájel,
Bul paydaǵa talasqan doslardı eske saldırar.

Kóriner beyish bolıp sen jasap turǵan kóshe,
Men ushın usı kóshesiz beyish dozaqqa aylanar.

Dúnya jalǵan, turmıs qıysıq, tágdir jalatay eken,
Maǵan jubanısh boladı tek ǵana qatar-qurbılar.

Maqsetke jetiwdey qıyın nárseni billá kórmedim:
Jol qazǵanaq, at aqsaq hám tórt eli mańlayıń tar.

«Báribir meniń keliwim jaqsılıqqa ákelmeydi»,
Deyseń, biraq báribir, Nawayı saǵan intizar.

* * *

Qanday qara qaslar desesh! Etedi jandı bende,
Oq kirpikler qıynar meni. Men bir ármanlı bende.

Burımlardı ne qılarsań! Bári júrektiń tájjalı,
Jan jerinen uslanar, áne, kóp sanlı bende.

Kóz bolǵanda qanday kózler! Eki qúdiret turıptı,
Adamzat, muhabbat ushın túrli nurlandı bende.

Qılıqları qanday ájep! Meni usılar órtedi,
Bárine shıday berer júzi iymanlı bende.

Meniń oyımsha «jánnet – ushırasıw» degen sóz bul,
«Ayralıq — bul dozaq». Súymes otta jańandı bende.

Atlıqqan qáddi boyların onıń aytpaw qanday qıyın!
Boldım aldımda kórgende júzi ráwshandı bende.

Turmıshlap arqalap kórdim ashıqlıqtıń awır júgin,
Hám áste júrip kórdim. Qıynaydı jandı bende.

Janarın baqırashtay qılıp kúlip qarar naysap jorta,
Qoya ǵoy endi, Nawayı, dárt júdá kóp eken sende.

* * *

Eki dúnya tungıyıǵı ústinde quyash bolıp,
Kóriner gózzallıǵıń. Jurt ah urar qallash bolıp.

Sır párenje astında. Perde biraq ta ashılǵan,
Názeriń bawrımdı keser, janap qoyǵan almas bolıp.

Júziń eger kórinse jazıqlıqtıń dárgayında,
Búlbil shıq bolar saǵan; «bir ótsem» dep joldas bolıp

Shar aynadan Májnún kózin qalayınsha ala alar,
Onnan Láyli kórinip tur shámshıraqqa uqsas bolıp.

Oynap turǵan júz qızǵa qızıqpaydı Vamuk nárse,
Eger Arza kórinbese juldızday ot, sarras bolıp.

Eger Farhad Shıyrınnıń ashıqlıǵın burınıraq,
Bilgende ólmes edi kórgeni kóz jas bolıp.

Kókte quyash kúlip qarar. Sen onnan da jaqtıraqsa
Bul dúnyaǵa kelmegenseń aqılǵa uǵras bolıp.

Gúbelek gúl dep túsinip ózin urar ot ishine,
Arzıwlım men hám jandım sen ot penen qurdas bolıp

Jazar ma ediń Nawayı gúl haqqında japıraq bolıp,
Qosı aytıp zarlar edi gúnler hám xosh hawaz bolıp

* * *

Áliptey qáddi boyıńa men ashıq boldım, janan,
Yúziń yúz mıń qubılar, gáwharday jarqıraǵan.

Gózzal, seniń zer juwdırlı kúlkiń sonshelli ájayıp,
Qáddi-qáwmet, minez, ses sáykes berilgen saǵan.

Men ushın hárbir sóziń duwa jazılǵan kitap,
Keshir, quran hám bolmaydı geyde qáteden aman.

Kewlinde júz mıń nama, biri-birinen názik,
Ahıw-zarım esitilmes. Turpayı meniń namam.

Nawayı azap sheger, júreginde jarası bar,
Gózzal sen esit zarımdı. Men bárha ıshqıńdaman.

* * *

Yar emes, al dańq kerek, qızıq kerek ol nigarǵa,
Sóz aytıp qoy bárqulla kótermelep ol nigarǵa.

Janımdı oq jay kibi kirpigi alar meniń,
Jaqpaydı islegen isiń qılıǵı shep ol nigarǵa.

Ol yar kóndirmey qoymaydı aytqanına. Ol nigar zor!
Sen ózińdi ertlep usın, «mine ǵoy» dep ol nigarǵa.

Taza hám sırlı muhabbat men ushın ájep. Biraq,
Kerek emes sadıqlıq hám shın júrek ol nigarǵa.

Azap qasqırı qıynar. Oǵan qan kerek ıssı,
Sen áne usı qusaǵan sıyıńdı et ol nigarǵa.

Shıyıq, sen toy ótkerme muzday meshitte xalıq jıynap,
Unamaydı báribir onday lázzet ol nigarǵa.

Qoy Nawayı, adamǵa máńgi dos, joldas kerek,
Sonı aytıp ólerde zinharlap ket ol nigarǵa.

* * *

Dárt kóp kóńlimde, sharam yoq. Ol yoq bolsa men
náyleymen?
Hesh qarar tappaq maǵan yoq. Ol yoq bolsa men
náyleymen?

Ayrılıq dağında yandım. Halım awır kúnnen kúnge
Tawsılar mashqalam yoq. Ol yoq bolsa men náyleyi

Men diywana boldım, mısal. Dúnya payızınan dárek
Sizler pal ashıp qarań, Yoq. Ol yoq bolsa men náyleyi

Yaranlar, yarǵa ushırasıw maqsetim hasıl bolmay tu
Yarǵa besh pullıq baham yoq. Ol yoq bolsa men
náyleymin?

Men tas túnek ishinen nur izlegen soqırdurman,
Alǵa talpınar shamam yoq. Ol yoq bolsa men náyleyi

Ózimdi ózim jubattım. Qayılman pálek isine,
Artıq bağıttan támem yoq. Ol yoq bolsa men náyleyi

Nawayı biysharadursań. Dártińdi bayan qılǵanday,
Ózińdey hámdárt adam yoq. Ol yoq bolsa men náyleyi

* * *

Nigar shabarman jollaptı hám ol maǵan xat ákeldi,
Ol bulaqtıń kózinen suw-janǵa ráhát ákeldi.

Onı ay júzlim jibergen. Ol mısalı samal keldi,
Ol maǵan jan endirdi, janıma táhát ákeldi.

Xat kelip qayta tuwıldım. Oqıp kórdim. Ol xattağı,
Sóz emes – abadanlıq, xat tolı abat ákeldi.

Tuwrı, ol baylıq emes – sóz ákeldi. Sózler biraq,
Ózinen nur shıǵarıp tur. Janıma quwat ákeldi.
Hám ol nur shıǵarǵan sózler meniń janımdı jaqtırttı.
Yashasın dúnya, yashasın! Meniń kewlim shad! Ákeldi!

Biraq, Nawayıda ıǵbal hám yarda minez quyınday,
Erteń basqa mazmunlı xat – maǵan álamat ákeldi.

* * *

Dos sanaydı basqalardıń bárin nigar. Bul ne azap?!
Tek te meniń bir ózimnen júzin burar. Bul ne azap?!

Hám táǵdirdiń, yazmıshımnıń ǵarǵaǵanı azday meni,
Meni taslap basqa menen bázim qurar. Bil ne azap?!

Biraq, maǵan búgingi kún jalǵız ret kúlip qoydı,
Yardıń geyde mineza-qulqı shubar-shubar. Bul ne azap?!

Sárwi boylım jilwa taslap qulparap tur. Qanday baylıq.
Qansha qılwa, qansha hiyle, qansha qumar! Bul ne azap?!

Biraq, jáne qılısh penen – atı onıń ayralıqdúr.
Bawırım tiler. Oylań, usı kimge unar? Bul ne azap?!

Áy Nawayı, ol názálim biyráhimdúr. Biraq, shıda,
Yaqshı adam kekshil bolmas. Shúkir qılar. Bul ne
azap?!

* * *

Sulıwlardıń kórki jannıń hám de kózdiń quwanıshıdu
Yúzińdegi qal azǵırar. Ol mısal shaytan isidur.

Seniń tániń zerdúr mısal hám zer, aqshaǵa jaqınsa
Dártiń shıń júrek emesdur-shum pálektiń gárdúshidu

Zer jalatqan oqlar urıp, oyran ettiń ózegimdi,
Mákkarlıq úlkendur nigar, biraq omırtqa kishidur.

Qara shashlarıń tógiler. Sen óterseń jol toltırıp,
Barlıq qıymıl háreketiń sán-saltanat belgisidur.

Qaygı-hásiretten kóz jastı kóp tókkenmen. Ilajım yo
Jılap-kúlmek ıǵbal atlı tonnıń ishidúr, tısıdur.

Nigar búgin shad etti. Biraq, sońın baq. Nawayı,
Bul baxıt ele tayaqtıń, oylanıp qoy, bir ushıdur.

* * *

Farhad taw qoparıp taslar unırattı,
Pálek sol taslardı ústime attı.

Hám bul awır awhal azday, sum yazmısh,
Tágdirin Májnúnniń maǵan uzattı.

Ayralıq aqshamı ketpey, sor basım,
Kóz jastan kól islep balshılqqa battı.

Ájel jertólesi muzmur. Yalǵanshı:
«Dem al», – dep baspana sonday jasattı.

Sóytip, men tartqanman ólim záhárin,
Hátte, judalıqtı pal etti tatlı.

Ishqı bazarınıń sawdası kópdur,
Meni bul sum pálek beshpulǵa sattı.

Nawayı qor boldı yardıń ǵamında,
Eki kózden kóz jas emes, qan aqtı.

* * *

Yardan ayra túsken kóńil patshalıqdur, sultanı yoq.
Patshalıqdur sultanı yoq, tulǵadur, lashdur janı yoq.

Jansız tulǵa, lash ne dárkar, aytıńlar, áy musılmanlar,
Ol bir qara jer emes pe ósken gúli-rayxanı yoq?

Ol bir qara jer. Ol jerge rayxan gúli kógermeydi,
Ol juldızlı keshdur, anıń mahiy taban jananı yoq.

Ol kesh emes, túnekdur ol. Mahiy taban yoqdur onda,
Ol jerde kózi bulaqtıń, háwli-hárem, háywanı yoq.

Onda qarańǵı túnek bar. Onda dozaq bar. Jánnet yoq,
Ol jerdiń dárt-dozaǵı bar, jánnet-dártke dármanı yoq.

Ol jerde tek dozaq bar. Onda jánnet qaydan bolsın,
Ol jer bir sonday jer bolar máńgilikke bayramı yoq.

Áy, Nawayı, ol jerde jazıqsız jaza kóp. Jáne,
Ayralıq dárti bar. Biraq, yardı kórer imkanı yoq.

* * *

Báhár keldi. Yar kelmedi. Ah shegermen gózzal yarsız,
Sayray alar ma búlbil shemen bağısız, gúlzarsız.

Sayrar búlbil shemen bağda, gúlsiz búlbildiń halı
Es-aqıldan men ayırıldım, sol sárwi boylı nigarsız.

Tań emes azap shekpek tuwılğan jerden ayırılıp,
Dúnyada tek jalğız nárse – shın perizatdur hazars

Gúldiń payasın otın bil, onıń ózin ot dep tanı,
Gúl sol gózzal nigarsız baxıtlı etiwge halsız.

Keselerge sharap toltırı, áy saqıy, sharap isheyin,
Geyde paldıń pal ekenin bilip bolmaq joq záhársiz.

Áy nigar, ğarğa, jarlıqa, erk ózińde. Men qayılma
Sebebi, bar ma kórgeniń, gúl tikensiz bolmaydı hárg

Rawa kórmey tur Nawayı bul dúnyanı tárk etiwdi
Ardaqlań waqtı-xoshlıqtı, etpeń ómirdi báhársiz.

* * *

Keshe kelermen dep edi. Ol sárwi boylı kelmedi,
Kózlerime tań atqansha heshqanday uyqı kelmedi.

Qararman jolıńa shığıp, janım awzıma taqaldı,
Shepdur onıń minez-qulqı, jamandur peyli kelmedi

Ay jarığınan qorıqtı ma, gáp-sózlerden ol qorıqtı m
Ótpes pıshaq penen qıynap ol meni soydı. Kelmedi

Men ol páriy dártinen qan yığladım, diywanaman,
Keshe kórdim, uyaldı ma, kúldi de qoydı. Kelmedi

Kózlerimnen yar hijrinde men kanlı jaz ağızarman
Meniń jubatar dostım yoq. Ezdi ğam-qayğı. Kelmed

Men kibi sadıq jan yoqdur. Biyopa yoqdur ol kibi,
Záhárli pal, tikenli gúl, dushpan shıraylı kelmedi.

Áy Nawayı, sen qurğaq wáde menen kewliń xoshla,
Seniń-aq bahtıńnıń bir utırı, payıtı kelmedi.

* * *

Yar turar ayna aldında iynin qara shash toltırıp,
Náyleyin, óz ashığın diydarına ash, óltirip.

Túnler boyı iytińdi dastıq etip bosağańda,
Men jatarman. Jatırğan men bir janı qas, boldırıp.

Begligimdi, nigar joytıp, ayağıńa bas urarman,
Jalbarındım «ráhim et» dep, kózge qanlı jas keltirip.

Gózzal júzleriń jańgan nur. Men bir kúygen gúbelekpen.
Geyde ráhim áyler. Sóytip qılar nigar naz, kúldirip.

Áy Nawayı ahıń sóytip jumsartadı gózzal yardı,
Gózzalıq – bul ullı zatdur. Bolmas bawrı tas ullılıq.

* * *

Qashıń qıya. Qara shashıń moyıldur,
Láblerińiń lal. Táriyiplemek qıyındur.

Kewlińdi bilerge aqılım jetpeydi,
Awzıń oymaq, kúlgen kúlkiń sıyqırdur.

Kiygen kiyimiń zer, tulğan tuyana,
Tillerin, tillerin sánem, shiyrindur.

Kewlim párwaz eter seni kórgende,
Sen mısal ushqınğan zerli tuyğındur.

Aqıl-huwshım alar jánnet kózleriń,
Kózleriń kóz emes, ekki miyrimdur.

Nawayı jar salar yar dep. Biraq ta,
Yarǵa qıyǵırıń soqır tıyındur.

* * *

Periy, sol qara kózleriń bendeń etti. Ne sharam bar?
Densawlıq hám tasqın ruwx mennen ketti. Ne sharam bar?

Túni boyı ıshqı otında jas tógermen kózlerimnen,
Men Májnúnniń ózi boldım álbette. Ne sharam bar?

Men ashıqpan — qáste boldım, gewdem bir tozǵan imarat.
Qáste halım kúnnen-kúnge ázziletti. Ne sharam bar?

Gúrsiniw, muhabbat sırın ashıp qoydı. Ottan tútin,
Shıqpay ma? Sen ot dep pámle qaygı-hásiretti. Ne sharam bar?

Gúl súyer báhár samalın, gúzgi samaldı jaqtırıtpas,
Nigar, mennen júzin burıp sırt kórsetti. Ne sharam bar?

Yar oyına heshqanday kirip shıqpaysań, Nawayı,
Endi «yar» dep dızıldawdı qoysań netti? Ne sharań bar?

* * *

Kórshi, shámen baǵlardan eser shamal ózgeshe,
Ǵamlı kewlim shad eter. Mendegi hal ózgeshe.

Búlbil sayrar mıń túrli namalarǵa. Ol nigar,
Búgin maǵan bolǵan joq onsha qatal. Ózgeshe.

Gúl jadırap ol nigar qarap qoydı. Jarılqar.
Umıt boldı ǵam-qaygı. Taptım kámal ózgeshe.

Quyash kibi jarqındur, dárya kibi tasqındur,
Jadıraǵan jazdur ol, kúndur mısal. Ózgeshe.

Keler kirip shahla kóz, periy súwret dilbarım.
Gúlshan ara kóńlińde pikir-qıyal ózgeshe.

Qaygı hásiretti men shektim, ayshıw-áshiretti ol kórer,
Bolsa eger netermen jol hám ıǵbal ózgeshe.

Nigar sharap usındı, abat eter saqıylıq,
Búgin kóńil ózgeshe, kórki jamal ózgeshe.

Begler sumdur bul dúnya, xalıqtıń pıǵlı yamandur,
Qoldan keler nárse joq. Bar ma hamal ózgeshe?

Dúnyanı tárk et Nawayı. Meshitten saǵan orın joq,
Shad et kewliń sharap ish. Sen joldı sal ózgeshe.

* * *

Tákabbır emes gózzal az. Sonday tákabbır ol nigar.
Ol zárre dıqqat awdarmas. Sonday tákabbır ol nigar.

Bılay dep bolmaǵıń qıyın. Oniki bir qıyal isi,
Eter ózi qıs, ózi jaz. Sonday tákabbır ol nigar.

Ol yardıń minez-qulıq shep. Bawızlaydı kúlip turıp,
Nigar jortaǵa qılar naz. Sonday tákabbır ol nigar.

Júregiń oǵan shay kese qaqtı, ernegin ushırdı,
Sındırǵanına uyalmas. Sonday tákabbır ol nigar.

Ol periy eritip áketip suw túbine shúmirejaq,
Moynıńa baylap hasıl tas. Sonday tákabbır ol nigar.

Ay jamalı onıń alıs. Sen sekirme qolıń jetpes,
Diydarǵa biykar bolma ash. Sonday tákabbır ol nigar.

Biraq, ol gózzal dúnyada bolsa boldı Nawayıǵa.
Bul Nawayı uzaqtan más. Sonday tákabbır ol nigar.

* * *

Qále, jan al, qále, jan ber. Shahıy sultanım náyleyin?
Óziń ǵarǵa, óziń jubat, ayawlı janım, náyleyin?

Qále, qasımnan ótip ket qádi-boylarıń kórsetip,
Yaki kelgil, shámshıraǵım, jańgan ráwshanım, náyleyin?

Aqıl-huwshım meniń sendur. Basqa aytarım ne bolmaq,
Kewlimdegi qupıya sır, arzıw-ármanım, náyleyin?

Jilwa áylep hár zaman sen alarsań kóz nurımdı,
Hám janıma nur quyarsań. Jaqtı nuranım, náyleyin?

Nigar, maǵan sharap usın, umıtayın jáhán ǵamın,
Meniń tawsılmas baylıǵım, jaqtı-jáhánim, náyleyin?

Kúni-túni Nawayınıń kózlerine uyqı kelmes,
Qolǵa qonar sunqar qusım, alǵır qıranım, náyleyin?

* * *

Wah, ıshqıpaz kewlim biyshara boldı,
Ǵáremet dástinde awara boldı.

Oǵan hárkim atar tas izinen tas,
Tánim hám bawırım mıń jara boldı.

Taslarǵa uraman sorlı basımdı,
Beglik hám inabat áshkara boldı.

Bále-meter tawı ústime qulap,
Shegerim ǵam-qayǵı hám nala boldı.

Ol meniń baxtıma qara bayladı,
Hám mendey ózi de ǵara boldı.

Sel bolıp kózimnen aqtı qanlı jas,
Biraq, ishim janıp órt qana boldı.

Nawayı sóziń kóp, biraq sharań yoq,
Eki kózim jolıńda tórt ǵana boldı.

* * *

Kórgensizler arasında ómirim ótkerdim biykarǵa,
Sırlar sherttim biyhasılǵa. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

Berildim tánniń isine, kórgen bilgenim pataslıq,
Qáte ettim ável basında. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

Dos boldım mákúnemlikke. Sóytip, men aqıl dáryasın,
Ílaytıp aldım saǵasında. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

Bul dúnyanıń gárdishine bar tapqanım ısırap ettim,
Qaldı shermendeshilik násilge. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

Ómirdiń ózi push eken. Súyrelip jasap kelermen,
Shaqqanlıǵım arqasında. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

Haqıyqatlıq dep júrgenim jalǵan eken. Qarap kórseń
Hiyle aǵayin tásilge. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

Diywananı patsha etseń diywana patshadan yaman,
Ońbaǵan demek qasıńda. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

Basqanı qoy, Nawayı, óz munıńdi óziń muńla,
Ishki záhárińkóz jasıńda. Ómirim ótkerdim biykarǵa.

* * *

Kóringen gúlshan ishinde janan qáddi-boyları,
Aldımda qayta jasańgay birzaman qáddi boyları.

Kóriń alǵa qádem atar. Hár qádemi saltanatdur,
Meni qul hám qul eter qaytadan qáddi-boyları.

Júzleri nurdur nigardıń, keshti ráwshan áylettirer,
Ol bir jaqtı keń dúnyadur, keń jáhán qáddi-boyları.

Onıń belleri názikdur, xosh kewilli oyanqıdur.
Tánha sárwige megzesdur sánem qáddi-boyları.

Keshe meniń sárwi boylım bázim qurıp oynap berdi,
Arzıwlımnıń sızılǵan oq, qálem qáddi-boyları.

Sol názálim yar aldı Nawayınıń aqıl-esin,
Ol kúni-túni sóz etip sol nigardı oyladı.

* * *

Basgeneńnen aylanayın, sen bayramım bolsań qáne!
Meniń shámshıraǵım ruwxıy ant-iymanım bolsań qáne.

Tánim jilwań topıraq eter. Tek seniń menen jasayın,
Janım, at shaptırıp oynar keń maydanıń bolsam qáne!

Qurıǵır kewlim sayrar meniń, saǵan dilbar qolım jetip,
Esigińnen tórge qarar, waq, miymanıń bolsam qáne!

Júzińdegi qalday kishi janıma bir pal tamdırsań,
Meniń báhár, meniń báhár, jaz áyyamım bolsań qáne!

Qul bolǵanım ushın saǵan bahıtlıman, zer juwdırlım,
Meniń ayım, kúnshuwaǵım, meniń janım bolsań qáne!

Bolsam birzaman sadaǵań ómirime razıman,
Seniń zúráát jıynap alar men qırmanıń bolsam qáne!

Nawayı, shıq nigarǵa. Gáp sapırar sonlıqtan kóp,
Kóz aldımdı jaqtıratqanday ráwshanım bolsań qáne!

* * *

Men shegermen ráhiplerden júzmiń jaraqat, áy kóńil,
Biraq, ol nigar qurarlar ayshıw-áshret, áy kóńil.

Kabaaǵa hajıǵa ketseń jol azabına qıynalma,
Biymashaqat bolmaq yoq bárha salamat, áy kóńil.

Kókti kúser, aspandaǵı ayǵa talpınar márdana,
Dárdi ǵam shek, qaydadur jalǵız ráhát, áy kóńil.

Qayda ol yarǵa ushırasıw. Jetpek joq bárshe muratqa,
Sende bolsın ǵam shegerge sabır-parasat, ay kóńil.

Saqlay bil ishki sırıń azap shegip qan jutsań da,
Yar qansha sabır qılsa da áylegil tahat, áy kóńil.

Ishqı otında kúydim dep nalıma. Yar ráhim qılsa,
Eter jalǵız kúlki menen ol seni abat, áy kóńil.

* * *

Janıma jábir qılıp oq urma kóp,
Kúlimdi kókke meniń suwırma kóp.

Lazımdur ıshqı otında kúyip janbaq,
Ayralıq dağı menen kúydirme kóp.

Áy gózzal naz áyleme ǵayrı yarǵa,
Óz baxtıńa duzaqtı qurma kóp.

Tatlı lábiń sorıp alsam janıma ráhát.
Maǵan gúna ettiń dep óltirme kóp.

Kúter, nigar, ayralıq. Biykarǵa sen,
Júzińdi qaygı-ǵamǵa soldırma kóp.

Biyjum is joq heshqanday quda hámrinen,
Qıynama, janǵa zaqım keltirme kóp.

Men aldıńa barǵanda, «áy diywana,
Ket – dediń – bunda neń bar? Turma kóp».

Áy Nawayı, geda bol, qash qullıqtan,
Shah aldına sen óytip bas urma kóp.

* * *

Seniń xatıń alıp búgin boldım men shad. Maǵan inan,
Kóńlimnen ǵam-qaygı ketti, boldım abat. Maǵan inan.

Men erisken bul baxıttı táriyiplerge halım jetpes,
Úndemeske jáne joq mende taqat. Maǵan inan.

Xatıń oqıp kózlerimnen jas sorǵalar hám ol xattan,
Sezilip tur ayralıqtıń dağı – apat. Maǵan inan.

Meni qayta tiriltiwdi bergen edi tágdir sağan,
Kewlimde sensiz qaygı qabat-qabat. Maǵan inan.

Qurı sózden marjan dizip, men ǵáripti aldarqattıń,
Sóytip, meniń bawrımdı ettiń kábap. Maǵan inan.

Eger seniń sózińe isiń sáykes kelmese, qoy,
Sağan, «Jámshiyd» boldı ne, yaki «Kuvad». Maǵan inan.

O Nawayı, bir parıydiń xatı seni abat etti,
Endi qanday baxıt kerek onnan ziyat? Maǵan inan.

* * *

Boyıńday daraq yoqdur, júzindey ay, nigar yoqdur,
Lábińdey miywe, ol daraq bolǵanda da mágar yoqdur.

Kózlerimnen kóz jas aǵar, túnler boyı uyqım kelmes,
Ayralıqtan artıq jaman ashıqlarǵa záhár yoqdur.

Jamanlıqtı tayın qılar tágdir jamanlıq artınan,
Eń bolmasa nigarımnan kóńlim xoshlar xabar yoqdur.

Kirip keldi keshe úyge áste halımdı bilmege,
Qásteniń halı kewilsiz, onda shawqım, bazar yoqdur.

Yar jolına kóz jasımdı men shasharman, misli teńge,
Ráhim soraǵan qulda ótinish bar, hazar yoqdur.

Ashıqlıq shamen bağınıń, bağman, miywesi ashshıdur,
Ol miywe dámin kóp tattım, záhárlendim mazam yoqdur.

Judalıq baspanasına Nawayı máńgi qonaqdur,
Tágdir, ol jaydan shıǵarǵa kórsetken dárwazań yoqdur.

* * *

Tún jarpı boldı kelmedi, kelmedi arzıw-ármanım,
Ayjamallım kelmedi, kúyip part boldı janım.

Ráhim qılar edi nigar kórse kóksimniń jarasın,
Sebebi, kóriner kóksim jarasınan dağı-pinhanım.

Mısalı Jáyhun dáryası óńirimnen kóz jas ağar,
Yar qutqarıp almayjaq ǵam dáryasına ketken qurbanım.

Kesh boldı aylı aspandı, pálekti juldız toltırdı,
Kelip toltırsa qáne meniń kewilxanamdı ráwshanım.

Sensiz mağan bul dúnya tereń zindandur qazılǵan,
Ózińyar bol Xızır Ilyas pirler. Yoqdur shıǵarǵa
dármanım.

Kókte quyash máńgi turmas. Bolar tas túnek álem,
Jalǵız ay júzin qaplar dút bolıp áhıw-ápqanım.

Nawayı, qashan tań atıp, Sholpan juldız qashan shıǵar,
Tek ǵana kelse tabarlar taqat janım, jananım.

* * *

Ashıqlar yoqdur shekkeni qayǵı-hásret, ǵam bolmağan,
Janın pidá etpegen er jananǵa hámdam bolmağan.

Bar ma ashıqlıq júz márte opadarlıq kórsetse hám,
Shekkeni japa bolmağan, miywesi yoq kem bolmağan.

Ashıqlar bar bas urıp, yarı aldında mıń ólgen,
Biraq, kórgen baxıtı onıń bir ólgeni ǵurlım hám
bolmağan.

Ashıqtıń rásiwa bolǵanın, xalayıqlar, muzayı etpeń,
Dúnyada ashıq ótkenbe rásiwa, tilge jem bolmağan.

Kóktiń júzin juldız emes, qapladı ahımnan shıqqan
dút,
Álamat penen dúnyada heshkim yoq máhrem bolmağan.

Qayǵı-ǵamnan azat jasaw imkanı hesh bolǵan emes,
Bar ma nala dáryası kóz jastan tereń bolmağan?

Nawayı, meni dúnyada qut kútip tur dep oylama,
Qay jerde kórdiń tágdirdi sorlıǵa gereń bolmağan?

* * *

Yoq álemde yarǵa inkar mendey,
Yoq álemde gózzal yar sendey.

Yar jolında qástedur kóńlim,
Bolmaq yoqdur qorı-zar sendey.

Yalǵanshıǵa bir keler janan,
Sendey gózzal, shahsuwar sendey.

Gúl reń tún milliard juldızlı,
Ashıla almas lalazar sendey.

Ashıq qul titrer, qúdiretli ullı,
Yoqdur patsha, paygambar sendey.

Gúl júzińnen qan tamar nárgiz,
Muń qubılmas shámenzar sendey.

Yar ǵamında yıǵlar Nawayı,
Dúnyada yoq biybáhár sendey.

* * *

Qaslarıń oqjay, oq attıń-jaradardurman, arzıwlım,
Men tardurman úzilerge az qalıp turǵan, arzıwlım.

Sol sebepli zarım kúshli, sırtım pútin ishim tútin,
Qánekey kewlim aǵarsa, waq tańǵı nurdan, arzıwlım.

Seniń kerbazlıǵındı sartqayıqqa tiyep bolmas,
Sonı oyla seksen qızǵa sárkarda, sultan arzıwlım.

Huwshım keter hárbir ret seniń menen ushırasarda,
Sútxordan gáwhar soraǵan men sorlı qulman, arzıwlım.

Óshkeni saǵan bir puldur meniń jańǵan shıraǵımnıń,
Qala salsam jeter edi men qayǵı-muńnan, arzıwlım.

Jalǵız kúlkiń joq eter sol qayǵı-muńdı. Jaranı,
Otqa kúyduriw sıyaqlı emlewdur bul hám arzıwlım.

Hám qaytadan jaz jarlıqar átirapiń, áy Nawayı,
Kóńlim xosh, qayta sharıqlap shad bolıp turman
arzıwlım.

* * *

Kel qara kóz qıya bağıp, Nigar beri qádem áyle.
Maǵan qayrıqomlıq islep, yaqshılıǵıń kábaam áyle.

Kókiregimniń pákligin gúlshan etip taq óńirińe,
Qáddi-dalıńa kóńlimdi qıstırar gúl, janan áyle.

Shashlarına bawırımnıń qanın qına etip boya,
Ayralıq dağında yandım, yar, ráhim maǵan áyle.

Sarǵaydı bağımnıń gúli hazan urıp, baqshadağı,
Gúl ólimin qosıǵım, tágdir, meniń namam áyle.

Eger ólsem tánimdi átir suwı menen juwıń,
Gúl japıraǵınan kepin qıl, qayǵı hásiretim tamam áyle.

Ey Nawayı, yar dağında tayınsań jannan keshpekke,
Eger onnan ayrılsań dúnya tar, bir taban áyle.

* * *

Gúl menińdey sarǵayıp, búlbil menińdey bolmasın lal,
Sol kibi awır bolar gúl júzli nigardan ayra túskende
hal.

Shaqadan julınıp jerde jatırǵan japraq gáripdur.
Meniń halım sol japıraq halınday ayanıshlı dúr mısal.

Hám sol japıraq suwǵa tústi. Suw ábden suwıq,
Oǵan qayta jasıl túske eniw joq. Tágdir sonday qatal.

Májnúndúrman, yar jolında kún-tún ápqan shegermen,
Demek, Májnúndey es-aqıldan ayrılıwıma bardur itimal.

Yar qulaq salmas ahıma. Shúkir qılarman biraq,
Mısalı iyildire almaǵanınday gúzde sárwini samal.

Gúz bárin sarǵaytar. Biraq, suwıq suw shırshaday
tınıq,

Hám ol tatlı hám ol bárha buryńǵısınsha halal.

Yar kelmedi. Etti judalıq meniń bağrımdı qan,
Biraq, sabır qılğan maqul. Kemliktiń túbi kámal.

Báhár keldi demek, bul yar diydarına miyasar boldım degen sóz,
Gúz keldi demek ayralıqqa giriptar etti degen sóz qáddi dal.

Ey Nawayı, bul gúz máháli báhár menen orın awmasqay,
Basıńa mártebe qonğay, kelgey shahzada sáhipjamal.

* * *

Óli ya tiri emespen. Ğam tağamın men tartaman,
Ayta almayman yar dağınan men qanshalıq ahıw-zarman.

Noqattay ağzıń dártinen kúni-túni ah shegermen,
Kózlerimnen jaz tógermen, sergizdanman, biyqararman.

Doslar, bul kewlim sózidur, quda haqı ushın inanıń,
Ne tayarlar tağdir mağan, men hám Yusup biyxabarman.

Sol quyashqa qolım jetpey túnek boldı ómir jolım,
Matam tutıp jolında kúni-túni qan yığlayman.

Nawayını shayda eter yar júzindegi jalğız qal,
Yar – patsha dıqqat awdarmas. Bendeniki tek te árman.

* * *

Íshqı dağı ótti biyshara dizdi,
Judalıq áyledi awara bizdi.

Áne, ayra túsip biyopa yardan,
Watansız áyledi biygana bizdi.

Yardıń qası oq jay, oqdur kirpigi,
Hálsireter tánde mıń jara bizdi.

Juldızı janbadı Farhad, Májnúnniń,
Sol tağdirge etti, muptala bizdi.

Opadarlıq etpes, gózzal miyrimsiz.
Sen tas atıp, óytip, qıynama bizdi.

Ey nigar yaqshıdur miyrim-shápáát,
Eter mákkaralığıń diywana bizdi.

Ey Nawayı, dilbar bir jilwa taslap,
Rásiwa qıldı, wayrana bizdi.

* * *

Yarınan hárkim ayırılıp mendey ahıw-zar bolmağay,
Mendey bul aylı álemde rásiwalıqqa dushar bolmağay.

Men áwere bolğanman ıshqı haqqında gáp qozğap,
Men kibi biykar ah urıw basqağa dárkar bolmağay.

Men hám ólgen menen teńmen. Shını ashıqlıq dağında,
Dawıs shığarıp yığlawğa mendey sazawar bolmağay.

Janıma zulım isledi, yar ráhim qılmadı hesh,
Hesh bendeniń keleshegi bunday biybáhár bolmağay.

Meniń arzıw-tilegimdúr: kewil xanam wayran qılma,
Hárqanday zulım, jamanlıq apattan xabar bolmağay.

Juldızlı kesh ayasında áy saqıy, sen sharshap usın,
Shad et meni azıraq-kewil biyqarar bolmağay.

Yarǵa qolım jetti dep men quwınsam ol: «ket», dedi.
Nawayı, pal dep ishkenin inshalla záhár bolmaǵay.

* * *

Ah shegermen ayralıqta, ol mahıy taban qaydadur?
Ne bilsin kisi, kelmedi, júzleri ráwshan qaydadur?

Quyınday jelip jortaman ıshqı-muhabbat dástinde,
Bir kórinip etip ketti ol meni wayran. Qaydadur?

Men janımdı pidá qıldım, ol nigarǵa. Al, ol nigar,
Bir kúlip qoydı «esiń joq» degendey maǵan. Qaydadur?

Men ıshqı otında kúyip malı-múlkim tárk áyledim,
Bilmedim, úyi-jayı joq ol bir biypayan. Qaydadur?

Qaydadur? Ol yoq endi. Ot tústi kóksime ushıp,
Ishi tolı sır saqlaǵan shep minez janan qaydadur?

Gúl shıraylı emes onan, búlbil ǵamlı emes menen.
Shatıp ketti Nawayını bir halǵa jaman, qaydadur?

* * *

Ahımnan lalazar emes, pútkil jáhánge ot tústi,
Jaq kún batqan joq qızarıp, shatten aspanǵa ot tústi.

Ol nigardıń júzi otdur, kirpiklerden ushqın shashırar,
Meniń malı-múlkime, jatqan mákanǵa ot tústi.

Kúydi turqıń shuǵlasınan sabır-parasat ózegim,
Jasın tústi, apat boldı, kóshken kárwanǵa ot tústi.

Nigar janıma oq urdı, kúydi bádenim part boldı,
Toǵay quwrap, janı pútkil ketip turǵanda ot tústi.

Úyim, jayım kúl qılıp kúlin aspanǵa suwırdı,
Bul hám pálektiń gárdishi-gózzal jananǵa ot tústi.

Ey Nawayı, bul dúnyada aq shegerseń biyıqtıyar,
Aytsa bolar qalın toǵay Mazandaranǵa ot tústi.

* * *

Ey báhár samalı, ahım barıp sárwi boylı jananıma
ayt,
Onıń júris-turısların kóriw jetkerer meni kamalıma,
ayt.

Ol nigar wáde buzdı. Sonıń dağına shıdamay,
Men ólsem retin tawıp sonı qáddi-dalıma ayt.

Zulpı shınjır ol nigar kúpir, namuslıman bolmaǵay,
Ol azǵantay kózqulaq bolǵay meniń hal-awhalıma, ayt.

Pútkil jáhándi ol yardıń sadaqasına almaspan,
Meniń júz márte keń dúnyam, keń jáhánime ayt.

Barlıǵın oǵan sadaqa etkenime nalımayman,
Men tásiyin qaldım onıń maǵan jegizgen pushaymanına,
ayt.

Onıń eki kózinen júz mıń álámat jay alǵan,
Onıń kózleri topalań tiygizer meniń ǵárip janıma. Ayt.

Onıń súyriktey qolları alıwǵa miyasar boldım,
biyhuwshpan.
Ol sonday gózzaldur. Oǵan sálem aparǵanıńa hasla
nalıma. Ayt.

Yar jalǵız kúlkisi menen áyledi tórt tárepim báhár,
Meniń ómirimniń eń qızıqlı kartinası gúlistanıma ayt.

Nawayı gúldiń ashıǵı hám gózzal yardıń bendesi,
Ayaǵına bas iyejaq ekenimdi meniń shahıw-sultanıma ayt.

* * *

Yar keler kelmesin gúmana qıldı,
Ayralıq ólimge bahana qıldı,

Oǵı zaqım áylep ótti kóksimnen,
Oq ornın estelik, nıshana qıldı.

Ayralıq hijrinde men nala shektim,
Nalası — qosıǵı, bdiywana qıldı,

Íshqı dağı meniń máńgilik joldasım,
Erksiz aydap otqa, pármana qıldı.

Qástedurman Nigar jorta wádeniń,
Qarabaxanasın emxana qıldı.

Tuqım qılıp jerge kóz jasın shashtım,
Hám tágdir onı da push dáne qıldı.

Ey Nawayı, nigar «Kóp sóyledińı» dep,
Ayralıqqa sonı ol báne qıldı.

* * *

Ey saqıy, men jutpaǵan qanlı jas, hijran qaldı ma?
Endi sharap ishpewge ayt ózińı, imkan qaldı ma?

«Eger meni almaq bolsań janıń pida qıl», dep nigar,
Áwel sora, mende saǵan jan berer dárman qaldı ma?

Íshqı sırı ashılmay qaldı dep oylamańlar,
Men hám áwel sır jasırdım. Ashılmay pinhan qaldı ma?

Jaralı kóńlim qınadı, kirpigiń oq, qasıń oq jay,
Sen oq atıp meniń tánim bolmaǵan wayran qaldı ma?

Kórip men ol ay júzimdi, ayralıp esten jıǵıldım,
Táńir haqı ushın aytıń, keler is qoldan qaldı ma?

Ey kóńil, názer awdarǵıl, átirapıń shámen baǵdur,
Kókiregińdi jám qıl sóytip. Kór, basqa bayram qaldı ma?

Yar ráhim áylemese qol uzatıp Nawayıǵa,
Onnan artıq baxıtsızlıq, ózleriń oylań, qaldı ma?

* * *

Nigar, qashlarıń káman ba, zerbaraq pa? Bilmek qıyın,
Kózleriń úrker juldızı, shámshıraq pa? Bilmek qıyın.

Kiygen kiyimleri zerdur, nigar jipekke oranar,
Kórseń yúz mıń qulpı dóner, kók pe, aq pa? Bilmek qıyın.

Basqa jıǵań janar gáwhar, Marjan boyıńnan tógiler,
Tań qalarman awzım ashıp saltanatqa. Bilmek qıyın.

Janım alar – yadıń júzi. Ol júz mısal suw-tınıqdur.
Ya onnan kóringen nur ma, muhabbat pa? Bilmek qıyın.

Belin qushqan shashbawlarma, ya gózzalıq ǵáziynesi,
Áydarhama shırmap jatqan, káramat pa? Bilmek qıyın.

Kóńlim jaraqatdur, Judalıq dağı,
Moynına júk bolıp bul hám túsip tur.

Hám ullıdur yardıń tákkabırlığı.
Isler basıma biri-birinen náhán túsip tur.

Jalbarındım yar ayağına bas urıp,
Tómen kúnnen kúnge baham túsip tur.

Yar kóńli hosh. Meniń basımda qaygı,
Men ushın dúnya tar, aspan túsip tur?

Nawayı, gápti qoy, baxtalasıń kóp,
Hám kóp gápten qanday taqan túsip tur?

* * *

Súmbil shashıń, nigar, aqqa jaqınlatpa, kerek emes,
Jáne meni jorta qıynap qasıń qaqpa. Kerek emes.

Qara kózleriń jánnetdur, men ol kózlerdiń qurbanı,
Men sorlını bir bálege shatpa, shatpa! Kerek emes.

Men hám bir, Májnún hám bir. Yar, qaldırma aqıllını,
Bir aqılsız aqmaq etip sen uyatqa. Kerek emes.

Sózsiz jan almaq ushın jaralğan nigar, kózleriń
Jaqınlama ol kózlerge. Basıń saqla. Kerek emes.

Kirpikleriń oqdur gózzal, attıń qadaldı júrekke,
Meni, nigar, duwshar qılma bir apatqa. Kerek emes.

Saqıy sharap usınar hám ol megzer qanğa qızıl,
Ol yar ushın bawırım qanı búytip aqpa. Kerek emes.

Yar kelmey tur hám solay dep yazmısh mağan kórsetip tur,
Ármanıń push, sen ózińdi qoy, jubatpa. Kerek emes.

Nawayı mıń márte óldi yar dağınan. Tágdir onı,
Sen jáne óltiriw ushın kesek atpa. Kerek emes.

* * *

Yalğanshıdan payda kútpe, bári pushayman. Bolğanı,
Besh kúnim – xosh kúnim dep jasa. Sol seniń paydań. Bolğanı.

Tańlanaman, jay salıp qonaq shaqırar birewler,
Bilse sol úyge ózi de qonaq birmaydan. Bolğanı.

Ózińdi quday sanama, bendeseń sen, Náhán pildi,
Shıbın shaqtı, sorlıq pildey quyrıq bılğaysań, bolğanı.

Bul pániy dúnyada shayıq sawdagershilik etip júr,
Aldayın dep ańlıp júr shaytandı shaytan bolğanı.

Kóylegim zer dep gárdiyme. Zer kiygen masqarapazdur,
Oylap qarasań bárshe jan. Barlığı hayran. Bolğanı.

«Taxtqa mindim, patshaman, men shıqtım deme joqarı,
Báribir arı ketpeydi bende qudaydan. Bolğanı.

Ádil patsha áwele oylaydı xalqınıń ğamın,
Xalıqtıń sen padashısısań sonday mal jaygan. Bolğanı.

Eger búgin Nawayı gezendeshilik etip shıqsa,
Izinen bir qara da qoy hesh qalmay hayran. Bolǵanı.

* * *

Ǵamnan búgilgen bir men be? Mendey nesheler ótti,
Ǵam menen jer bawırına Májnún menen Farhad shókti.

Farhad menen Májnúndı jıqqan kúsh meni qoyama,
Men kimmen ózi? Bolmaq joq maǵan olardan hókki.

Farhad, Májnún hám meni mayıstırǵan awır júktiń,
Atın ashıqlıq deydiler. Sol sabır kesesin tókti.

Qara qasları nigardıń iyilgen oq jay, qáwiplidur,
Ol ań ornına, qırǵawıl, qoyan ornına tutar júrekti.

Tájim berip iyilgende jawız turar, nigar turmas,
Qabırǵamdı, jıǵılǵanǵa qılısh urıp, nigar sókti.

Nawayı yardan ráhim kúter. Onıń ya aqılı joq,
Ya onıń arǵısında joq-dushpannan kúter kómekti.

* * *

Nawayı ánekey, sóylep tur. Aǵzı nigardıń qaymaqdur,
Way-way, jaq qaymaq emes, noqat, jaq emes, oymaqdur.

Sebebi, aǵzı nigardıń sonday sup-sulıw hám qurttay,
Jáne onıń ústine tilleri shıyrın, sayrap tur.

Bellerıń qanday jińishke, láblerıń qánshelli názik,
Aǵzıń oymaqqa megzes, tislerıń marjanday aqdur.

Qáddiń álipdey dúzew, álipten júz márte gózzal,
Bálki oymaq, aǵzıń quyılǵan quymaqdur.

Men oylayman yardıń aǵzın. Yar qalay ana shımshıqtıń,
Otırǵanlıǵı haqqında qonıp putaqqa oylap tur.

* * *

Mennen dilbar ushın úlkendur noqat,
Meni noqat qurlı ol etpedi yad.

Yar ráhim áylep lasa esine,
Bolar edi qanday ruwxım abat.

Tulǵam tozǵan jaydur, dártiń qulattı,
Ǵam, dártten quladı tozǵan imarat.

Júrer baǵ ishinde sárwi boylı yar,
Qáddi-boyın kórip men shektim azap.

Shólistandı gezgen hám taw qoparǵan,
Tirilip Májnúndi saǵınar Farhad.

Nawayı delbedur kórip nigarın,
Keldi jan-zárresin alıp periyzat.

* * *

Meniń tánimnen hal ketti, júz mıń jaradan aǵar qan,
Seni saǵınıp sarǵaydım, mısalı quw japıraqlı kashtan.

Biraq, meni ayamay súrme jaqtıń kózlerińe,
Kózleriń qarashıǵında ot jaǵıp oynap tur shaytan.

Aytpa gózzal gúlge jaqın tur dep. Qáddi-boyıń,
Umıtıwǵa balta alıp sárwini shabıwǵa barman.

Aylanıwǵa júzińdegi qaldan qulǵa ruqsat joq,
Meni sol qal uslap tur. Ol maǵan shırmalǵan arqan.

Súmbil shashlarıń qosımsha jáne oǵan. Mende hal joq,
Mende hasla qalar ma qılt eterge dińke-dárman.

Biraq, sen kúlip qararsań basqalarǵa. Qızǵanıshtan,
Esim ketken men sorlı, men aqılsız bolıp turman.

Biraq, baxıtlı bul nigar. Ol Nawayı seni eslep,
Sen dep bul dúnyadan keter hám awırıw hám pıyań.

* * *

Taslar jaqsı sózlerdi basıńnan úyip ol nigar,
Sóytip, órteydi qarakóz – kózleri kúyik ol nigar.

Jáne ayralıq haqqında jazatayım sóz aytsam men,
Atar ústime barlıǵın batpaqtıń jıynap ol nigar.

Onıń qáddi boyın kórip Qısıraw qorıqqan. Sen hám saqlan,
Sonday qáwipli, aǵzı qayshı, tilleri tıyıq ol nigar.

Qala berdim jalǵız ret kóz qarasına zar bolıp,
Óter kewlimdi qaldırıp, zeynime tiyip ol nigar.

Ey Nawayı, tart kózińdi. Ey quday, til-suqtan saqla,
Otız mıń qulpı dónip eter zer kiyip ol nigar.

* * *

Seniń opasızlıǵıńnan shegermen qaygı máńgige,
Nelikten meniń quyashım jadıramaydı máńgige.

Meni azapqa qaldırdı, yar ráhimsizlik jáne áyler,
Ne ushın basımnan meniń bahtım taydı máńgige.

Nigar jaza tayarlaydı maǵan. Biraq, men tayınman.
Janım záhárińdi palǵa almastırmaydı máńgige.

Seniń nur quyılǵan júziń, ya sárwi qáddi-boylarıń,
Ya qara shashlarıń moyıl-bári shıraylı, máńgige.

Kúlkiń mısqıl, sóziń ótkir. Shanshıp sóyler yar janımdı.
Tiliń on hápte záhárli, úsh minut maylı máńgige.

Nawayı jan berer yarǵa. Sebebi, jan bir zat eken,
Sáwdiklerge beriwge sonday qolaylı, máńgige.

* * *

Opasız yar ketti aldap. Qıynalaman sol jerine,
Ázziledim túser salmaq. Qıynalaman sol jerine.

Meniń aǵar kózimnen jas, buǵan yar kewli qabarmas,
Íǵbal bizde sonday alshaq. Qıynalaman sol jerine.

Jáne kópdur baxtalasım hám olar júz mıń min tabar,
Sanar meni ábden aqmaq. Qıynalaman sol jerine.

Tágdir jazası bul bir qup. Biraq, awır yar jazası,
Maǵan sonday qoyǵan saqlap. Qıynalaman sol jerine.

Meni gózzal yar óltirer hám ayıp taǵar ol maǵan,
Onnan almas heshkim aqlap. Qıynalaman sol jerine.

Yar hám súyer iyilgendi, patsha hám súyer qıysıqtı,
Súyer júrgendi ırjaqlap. Qıynalaman sol jerine.

Ey Nawayı, nigar óter. Óter, seni pisent qılmas,
Óter seniń bawrıń daǵlap. Qıynalaman sol jerine.

* * *

Ayralıq daǵında shıǵarıp ún yıǵlarman.
Yıǵlarman hár keshe, hár kún yıǵlarman.

Jetker dep ay júzlige, qushaq jayıp,
Tágdirge dawa qılıp, qalıń dártim, yıǵlarman.

Kózimnen kóz jas aǵar, etegim sel kóz jastan,
Bunı biler duyım jur, biler hárkim yıǵlarman.

Kózimnen aqqan kóz jasqa gúwadur sanmıń juldız,
Otırıp úy aldında, muńlı, hár tún yıǵlarman.

Ay júzin bult bolıp qaplar ahım otınıń dúti,
Shıǵarıp ahımnan dút hám ushqın, yıǵlarman.

Pálektiń jábirinen men shegermen azaplar,
Jeter tek te eki kózime kúshim, yıǵlarman.

Ol gózzalǵa jetpes seniń qolıń, Nawayı,
Delbemen, joq aqıl-huwshım, yıǵlarman.

* * *

Shekkenim qayǵı-hásıret ǵam bolıp tur,
Judalıq ayırılmas hámdam bolıp tur.

Kóńil perdesi aq, tústi oǵan daq,
Ol daq basılǵan mór oǵan bolıp tur.

Oq urdı ushına súyek qadalǵan,
Tánge ol yar. Zarpı jaman bolıp tur.

Kewlim jarasına kóz jas tamızdım,
Dári etip, Xanım wayran bolıp tur.

Qayǵı-ǵamǵa toldı shıdam kesesi,
Taqatım bir kúnlik miyman bolıp tur.

Tágdir solay jazsa ne hal. Báribir,
Dúnya sırı jumbaq duman bolıp tur.

Nawayı, delbedur yadıń dağında,
Rásiwadursań, qanday sharań bolıp tur?

* * *

Janım, bunsha ashıq bolma ay júzli nigarǵa. Umıt.
Oǵan qolıń jetpeydi, talpınba biykarǵa. Umıt.

Ol júdá jaqsı isledi sennen bas tartıp keshe,
Zayalama sózińdi ol bawırı tas yarǵa. Umıt.

Tuwrı, onıń júzi quyash. Biraq, basqanı jıltırap,
Qaytadan begligiń joytıp sen uyatqa qalma. Umıt.

Onsha kewliń bere berme sen opasız gózzallarǵa,
Olar kóz jasıńdı kórmes, kúni-túni zarla. Umıt.

Ol periy azap shektirdi. Ne qılasań ol nigardı,
Ol nigar hawalanıp tur bir basqa tamashalarǵa. Umıt.

Men qızıl gúl ústine jawarman kúni-tún bult bolıp,
Seniń káriń eki kózden kóz jas tógiw bárhá. Umıt.

Muhabbat gúllemeytuǵın baǵ eken dúnya. Sen endi.
Tek ǵana ózińdi muńlı, tatlı seske arna. Umıt.

Qoy Nawayı, ol nigardı, ol nigar jaqsı bolǵanda,
Seni hasla salmas edi bunday awhalǵa. Umıt.

* * *

Oynaqılıq, tenteklik, erkelik tán gózzal yarǵa,
Usı úsh háykel juwdırlap bererler sen gózzal yarǵa.

Ótti názálim qasımnan bir sóz benen bende qılıp,
Sóz aytpaq qanday jarasar ilme-sultan gózzal yarǵa.

Jilwa menen gózzallıq birge jarasar. Múmkin emes,
Meniń bermey qalıwım bul jerde jan gózzal yarǵa.

Bálege shat, yar júz márte, júz márte algıs aytaman,
Iyeniń kózindey artsa bolar baham gózzal yarǵa.

Biraq, iske asıwı qıyın ol oylaǵan oydıń,
Jetemen dep bir bálege qaldım náhán, gózzal yarǵa.

Áy, Nawayı, úmitiń úz. Juldızdur nigar kóktegi,
Hámdam bolar imkanı yoq endi saǵan gózzal yarǵa.

«HAYRATUL – ABROR» DÁSTANÍNAN

Men netermen; dúnya-dúnya bolǵalı,
Buzıqlıqtı, quzǵınlıqtı qolladı.

Ilim, bilim óz bahasın ketirdi
Qorqıń: topasızlıqqa húrmet etildi.

Alım umıtılıp, bilimsiz ósse —
Baylıq tas astında kórinbes kózge.

Dúnya uyatsızǵa dáreje berer,
Xalıqta jılay-sıqlay kún keshe berer.

Jamanlıq juldızı — Keyvan[1] juldızı,
Bále shaqırıp tur tilegi usı.

Jaqsılıq juldızı Mushtariy[2] bolsa,
Keyvannan tómende jaylasqan ol da.

[1] *Keyvan* — Saturn
[2] *Mushtariy* — Yupiter.

Baqanshaq bar qarańǵını qaqshıǵan,
Sonday bolsań qaltalısań, jaqsısań.

Eger de kim aqkóz, hadal boldı ma?!
Azap sheger kún bermeydi sorlıǵa.

Aziw tistey asqar tawdıń qıratı,
Ana appaq aydıń betin jıradı.

Janıń taza bolsın máyli sútten,
Onı baxıtsızlıq, jamanlıq kútken.

Gúl ósip tur. Julıp aldı qolǵa ol,
Solıp qaldı, taslap ketti jolda ol.

Bul adam sum, ishin qara jaylaǵan,
Biraq, mártebeli usınday adam.

Birew pikir aytpas. Alqımın qarǵı,
Qısqan totı qustan joq onıń parqı.

Jırtqısh qustı patsha qolǵa qondırar,
Puta taslaydı búlbil sorlılar.

Jarlınıń balası kiyatır jolda,
Bilim alsam eken degen maqset bar onda.

Shad bolıp kórgen joq tágdir ayap ol,
Sapar shegip shıqtı. Jalańayaq ol.

Tágdir qırsıq: Ol júrer jol tikenli,
tiken ayaǵına kiredi endi.

Sonday jırtıq-jırtıq ústine kiygen,
Kiyimlerin onıń qálbir me deyseń.

Bawırın joqshılıq, kóz jasın ezedi,
Al, maqset ushın qus. Sonda názeri.

Kitabın qolınan túsirmeydi ol,
Bilimniń shıńına shıqsam deydi ol.

Oǵan shıqqanday da túri bar biraq,
Artı tarda, onıń aldı jár biraq.

Ol sorlınıń sonday ishi ash ábden,
Ol ushın júyrik zat pisi as ábden.

Házir gúlleytuǵın waqtı ǵoy jastıń,
Biraq, etke shıqpas. Ol júdá azǵın.

Ol sonda da qıyınlıqtan qashpaydı,
Ol aldıǵa batıl qádem taslaydı.

Dógerektiń bári oǵan jat: «Sende —
Watan, el bar ma?» dep qızıqpas bende.

Barar: sansız kóshe, ıbır-jıbır jay,
Mine jáne bazar?! Bu qalay-qalay?!

Eldi ol saǵınıp eńiregen menen
Heshkim esitpeydi. Adamlar gereń.

Ol ash, kúni menen nárse jutqan joq,
Keshte qonar jer joq, qol berer jan joq.

Aqırı, bir jerden ıqtırma taptı,
Biraq, uyıqılay almas. Tósegi qattı.

Tań azannan medresege jol tartar,
Onda ilim qıyın. Shashtı aǵartar.

Onda jur maqtanshaq: Kúlmey hám ilmey,
Ótpeydi: «Wa-ha-ha», usını bilmey?!

Kúndiz jurttan jaqsı sózdi esitpes,
Túnde oǵan pana tabılmaydı oǵan hesh.

Bendeden kórmeydi tayanıshtı ol,
Ol – gezende. Sonday ayanıshlı ol.

Ol háqqında jazıp táriyiplew qıyın,
Onıń halın tolıq ayttım dew qıyın.

Usılayınsha eplep tarbańlap keldi.
On jıl ótti. Sorlı boldırdı endi.

Medrese hám qalıń tórt diywallı. Sol —
Muzǵalada neshe jıllap qaldı ol.

Talaylar minekey usıǵan usap,
Elden ketti, qaytıp kelmesten uzaq.

Birazları ólgen. Joq boldı. Kútti.
Birazlar oqıwdan úzdi úmitti

Sorlı nandı quwıp, jelip-jortadı.
Dártli gúrsinejaq, biraq qorqadı.

Tek te birli-yarım qudayı bergen,
Birew bilim alıp shıǵadı erteń.

Bilimniń teńizin iyeledi ol,
Hám onı ardaqlap súyer edi ol.

Hind, evrey, grek, arabsha tildi,
Hám taǵı basqada tillerdi bildi.

Kókirek bárin tanıp, keń dúnya boldı,
Bilseńler bul dúnya bay hám de ullı.

Sonday ápiwayı sóylegen sózi,
Ol biraq ta tereń bulaqtıń kózi.

Onıń sayasında emniń suwı bar,
Onıń qáleminen shınlıq tuwılar.

Qara sıya menen sózdi jazadı,
Biraq, ol súttey aq, kózdi ashadı.

Ashar álem sırın danıshpan bolıp,
Abu Sina mısal usıǵan tolıq.

Aldı bilimsizdiń turar bultlasıp,
Al, buǵan ilimniń esigi ashıq.

Tuwrı, sonday jaqsı bilim aldı ol,
Biraq, azaptıń da dağı qaldı sol.

Túste onı túslik kútip turǵan joq,
Túslik bolsa keshlik awqat bul da joq.

Ol sorlınıń kelispey-aq talabı —
Jetpesinlik, sol qalısta qaladı.

Ol qaralı ele ernin tislep júr.
Isin biraq basqa birew islep júr.

«Isin islep júrgen mınaw ma-mınaw?!»,
Haw bul kisi topas, ósekshil ǵoy bul haw!

Basqanı bir túyir ayamaydı ǵoy?!
Onı aldadı ǵoy, bunı saydı ǵoy!

Haqtıń isin durıs tutqandı qoyǵan ǵoy,
Qudaydan da, adamnan da toyǵan ǵoy.

«Bolsın demeydi ǵoy basqa ózimen!»,
Haramı ǵoy kózdiń nurın óshirgen.

Bále ǵoy ózi de, isi de buzıq?!
Bunsha bola ma eken kisi de buzıq?!

Biylikti iyeler usı haramı,
«Durıslıq joq!» — dep endi shırla qaralı?!

Oǵan ziyan tiygiz shashtıń talınday;
Basıńnıń qalıwı gúman alınbay.

Ish qarańǵı. Biraq, «ishseń» haqıyqat.
Muńayıw qusaǵan qásiyet oǵan jat.

Iyttey emes, ol sum. Usı jaǵınan
Iyttiń oǵan eriseri nagúman.

Bunı jaman dediń. Bunan da jaman,
Nárse bar. Usınan el bolǵan aman.

Mine usı topas, usı haramı,
Áskerbaslıqqa deyin baradı.

Bul ǵoy aqmaq. Buǵan arnawlı biraq,
Kiyim tiger, taslar altınǵa orap.

Xalıq jer kórer. Biraq, heshkim jolında,
Kese turmas baylıq sonıń qolında.

Bárine de onıń qolı jetiwde,
Gúldiń ózi keler iyisketiwge.

Qansırap tursada qanjarday mısal,
Patsha oǵan altın kámar buwǵızar.

Kim ilimdi óz mápine jumsasa,
Xalıqtı aldar, ońbas ózi de asa.

Hámel alıw ushın jaranaman dep,
Ol bánt. Endi esaplay ber tamam dep.

Kim bilimnen ráhát izlese eger,
Lawzanǵa Teńizdi qul etip berer.

Buǵan mısal: Iyt ólimtik izleydi.
Gúdarınıń sulıwlıǵın sezbeydi.

Payda ushın bilim alsa qay adam,
Zerge ora. Dúzeler dep oylamań.

Bilimnen óz mápin kórmegen adam,
Bul taza húydanlı, ólmegen adam.

Kókirekte baylıqtıń nurı bar barlıq,
Sen onı sıylaygór ol sennen artıq.

Ol bir gáwhar, quyash nurın urlaǵan,
Sansız juldız, óz aldına bir jáhán.

Ol bir Yaqut, hasla minsiz hasıl tas,
Ol bir qorǵan máńgilikke buzılmas.

Bul adam haqıyqat baxıtlı adam,
Qızıq kórinbeydi yalǵanshıń oǵan.

Máyli shobıt kiyer. Min taqpań biraq,
Gúl qayda turǵanda gúl atın joytar.

Nurı shashramay ma jalańash kúnniń,
Kún bultqa oransın ne kútiw múmkin.

Kiyimine emes qara sapaǵa,
Marjanın kór – baqanshaqtı bahala!

DANALÍQ SÓZLER

Jaqsı nátiyje berer sabır etkenniń talabı,
Sabırlı hárreden pal, japıraqtan jipek aladı.

Aqıllılıq penen sóyle, óz maqsetińe jeterseń,
Sonda ata dushpandı da ózińe dos eterseń.

Jaman adamnıń qolına táǵdirińiz tússe eger,
Ol jaqsılıq etpedi dep qapa bolıp júrmeń nárse.

Onıń usı adamlarǵa jamanlıq etpey júrgenin,
Jaqsılıqtan kem kórmeń, sonıń ózi úlken nárse.

Dúnyada mına úsh zat bar,
Sonshelli jaman, sonsha nas,

Aqılsız patsha sıqımar bay,
Aqshaǵa jaqın ilimpaz.

Awdarǵan: Dáwlen Aytmuratov

Túsinikler:

Hirqa – dárwishlerdiń jupını shapanı.

Shayx – suwpılar halqasınıń basshısı.

Másih – Quranda hám hádislerde Iysa payǵambar usılay ataladı. Ol Allanıń ıqtıyarı menen ólilerdi tiriltiw, soqırlardıń kózin ashıw hám jaman kesellerdi emlew uqıbına iye, dep túsinilgen.

Záhid – dúnya táshwishlerinen qol úzip, tek Quda jolında ibadat penen jasaytuǵın dindar.

Sháwgen (shovgan) – Islam Shıǵısı ellerinde maydanda atlı oynaytuǵın oyın. Onıń tiykarında házirgi atlı polo oyını qáliplesken.

Xızır qudıǵı – Islam dininde Xızır payǵambar jolawshılardıń piri hám tirilik suwınıń iyesi sanaladı.

Rind – máyxor.

MAZMUNÍ

ÁLIYSHER NAWAYÍNÍŃ ÓMIRI HÁM DÓRETIWSHILIGI 3
ǴÁZZELLER 20
QÍTALAR 21
RUBAYÍLAR 24
TUYÍQLAR 25
AFORIZMLER 70
«HAYRATUL – ABROR» DASTANÍNAN 77
DANALÍQ SÓZLER 78
TÚSINIKLER 78

25000

ÁLIYSHER NAWAYÍ

ǴÁZZELLER

Qaraqalpaq tilinde
«Qaraqalpaqstan» baspası
Nókis — 2020

Redaktor *B. Zivarova*
Operator *N. Yakubova*
Tex. redaktor *A. Xojamuratov*

Original-maketten basıwǵa ruqsat etilgen waqtı 04.11.2020. Qaǵaz formatı 60x84 $^{1}/_{16}$. Ofset usılında basıldı. Garniturası — «SHKOLNAYA KRKP». Kólemi 5,0 b/t., 4,65 shártli b/t., 4,2 esap b/t. Jámi 2000 nusqada. Bahası shártnama boyınsha. Buyırtpa № B-61.

Licenziya Al №114.

«Qaraqalpaqstan» baspası: 230100,
Nókis qalası, I. Karimov gúzarı, 109.

«FARMA PRINT NUKUS» JSHJ baspaxanasında basıldı.
Mánzil: Nókis qalası, T.Qayıpbergenov kóshesi, 54.

ISBN 978-9943-6767-6-3

«QARAQALPAQSTAN»

ISBN 978-9943-6767-6-3

«QARAQALPAQSTAN»